

Jaarverslag 2020

Stichting Erfgoed, Natuur en Landschap

Museum Joure | Mar & Klif | Groen Doen

**MUSEUM
Joure**

mar
bezoekerscentrum & klif
Nationaal Landschap
Zuidwest Fryslân

groen doen

Inhoudsopgave

Van het bestuur	3
Een jaar getekend door Corona	3
Museum Joure, daar maak je het!	5
Inleiding.....	6
Bijzondere ontwikkeling: Corona	6
Metamorfose museumterrein	6
Een prachtige collectie	7
Wisselexposities	11
Evenementen en activiteiten	11
Kinderen en scholen.....	12
Publieksontvangst	12
Histoarysk Wurkferbân Skarsterlân / Ut Eigen Gea	14
Publiciteit en bezoekers	14
Sponsors en Vrienden van Museum Joure.....	15
In de planning.....	15
Mar & Klif.....	16
bezoekerscentrum Nationaal Landschap Zuidwest Fryslân.....	16
.....	16
Van natuurmuseum naar bezoekerscentrum	17
Vaste presentatie Nationaal Landschap Zuidwest-Fryslân	17
Wisselexposities	17
Heemtuin	17
Entree / winkel / VVV	18
Activiteiten Mar & Klif.....	18
Vlindertuin van Lemmer.....	20
Nationaal Landschap Zuidwest Fryslân	20
Promotionele aandacht en bezoekersaantallen	22
NME –netwerk Groen Doen	24
Want Groen moet je doen!	24
Ontstaan van Groen Doen.....	25
Groen Doen-aanbod in 2019-2020	25
Bijzondere activiteiten in 2020	26
Duurzaamheid	26
Organisatorische ontwikkelingen.....	27
Contacten partners	27
Contacten scholen.....	27

Netwerken.....	27
Bekendheid Groen Doen	28
Organisatie stichting Erfgoed, Natuur en Landschap	29
Samenstelling van het bestuur.....	29
Medewerkers	29
Vrijwilligers.....	30
Financiën.....	31
Subsidies en sponsors	33
Bijlage 1. Aanwinsten.....	34
Bijlage 2. Een beknopte geschiedenis van Museum Joure	35
Bijlage 3 Jaarverslag Histoarysk Wurkferbân Skarsterlân (HWS) 2020	36
Bijlage 4 Bezoekers Museum Joure	38
Bijlage 5. Jaarverslag Vlindertuin Lemmer 2020	40
Bijlage 6. Verslag Gaasterlandse Natuurweek 2020.....	41
Bijlage 7: Overzicht deelname Groen Doen voorgaande jaren.....	43
Bijlage 8. Werkzaamheden t.b.v. VVV Waterland van Friesland	45
Bijlage 9: Sponsors	47
Bijlage 10 Kritische Prestatie Indicatoren	48
Bijlage 11 Social Return on Investment (SROI).....	50

Van het bestuur

Voor u ligt het derde jaarverslag van de stichting Erfgoed, Natuur en Landschap. Per 6 september 2018 zijn Museum Joure en bezoekerscentrum Mar & Klif officieel samengegaan in deze stichting. Het jaar 2020 is daarmee het tweede volledige jaar dat we in deze nieuwe constructie hebben gewerkt. En meteen ook een jaar waarin alles anders was dan anders. Covid-19 had een enorme invloed op onze organisatie.

Een jaar getekend door Corona

Net als voor alle andere bedrijven en organisaties (en mensen) was ook voor onze stichting het jaar 2020 in alle opzichten anders dan anders. Op allerlei vlakken heeft het Coronavirus onze organisaties en onze manier van werken beïnvloed. Als museum en bezoekerscentrum hebben we dit jaar drie keer de deuren voor publiek moeten sluiten. Periodes waarin de meeste medewerkers thuis aan de slag gingen, alleen de beheerders van Museum Joure waren tijdens werkdagen aanwezig. Vrijwilligers bleven (bijna) allemaal thuis. Het onderlinge contact en ook de meerwaarde daarvan voor onze vrijwilligers is daardoor voor een deel verdwenen en dat vinden we jammer.

In de periode dat we wel open waren, moesten we onze werkwijze flink aanpassen. Reserveren van tevoren, éénrichtingsverkeer en overal voldoende ruimte om ten opzichte van elkaar 1,5 meter afstand te kunnen houden. En in het najaar ook de mondkapjesplicht. Soms werd het werken daardoor onhandig en een enkele keer onmogelijk (bv in het café), soms hadden de eisen ook onverwachte voordelen, zoals het online reserveren. Bijzonder was de belangstelling vanuit Nederland voor een (zomer)vakantie in Friesland. In juli, augustus en september 2020 was het ongekennd druk in Friesland en ook bij onze locaties. Een mooie meevaller in dit roerige jaar. Onze afdeling Groen Doen merkte van de vakantiedrukke niet zoveel. Maar de maatregelen rondom Corona hadden ook op deze afdeling veel effect. Als basisscholen gesloten zijn, kun je geen excursies aanbieden. En in de tijden dat het wel mogelijk was, moesten we dat natuurlijk wel verantwoord doen. Op anderhalve meter afstand, want veel vrijwilligers zijn al wat ouder en daardoor kwetsbaar. Toch zien we dat we ook voor de scholen het afgelopen jaar van waarde zijn geweest.

In het jaarverslag benoemen we op relevante plekken de invloed van Corona op onze manier van functioneren. Hier schetsen we op hoofdlijnen de invloed van het virus op onze activiteiten.

- 15 maart sluiting Museum Joure, incl. museumwinkel De Witte Os en het café
- 23 maart sluiting Bezoekerscentrum Mar & Klif
- 16 maart sluiting basisscholen, afzeggen activiteiten Groen Doen
- 1 juni heropening Museum Joure en bezoekerscentrum Mar & Klif, toegestaan onder voorwaarden (1,5 meter, éénrichtingsverkeer, etc.)
- 5 november tweede verplichte sluiting musea en bezoekerscentrum (museumwinkel De Witte Os en VVV blijven open)
- 19 november musea mogen weer open. Bezoekerscentrum volgt die regel. Museum Joure blijft nog even dicht in verband met de werkzaamheden aan de kade.
- 15 december Derde verplichte sluiting musea. Scholen zijn vanaf 16 december gesloten.

Uiteraard heeft Corona en de gedwongen sluitingen ook veel effect gehad op onze financiën. De eigen inkomsten uit kaartverkoop, horeca en winkels liep sterk terug, terwijl er wel investeringen gedaan moesten worden om de veiligheid te waarborgen. Gelukkig hebben overheden en fondsen ons gesteund en kunnen wij daardoor het hoofd boven water houden. Overigens was die steun niet alleen financieel. We waarderen ook zeer de betrokkenheid van allerlei partners in het afgelopen jaar.

Bestuur & directie Stichting Erfgoed, Natuur en Landschap

Museum Joure, daar maak je het!

Inleiding

Museum Joure is onze locatie met de meeste panden. Op 1 juli 1976 opende de voorganger van Museum Joure, stichting Johannes Hesselhuis, de deuren in het voormalige pakhuis van Douwe Egberts aan de Geelgietersstraat. Door de tijd heen breidde het museum zich langzamerhand uit. Nieuwe panden, collecties en taken werden aan het museum toegevoegd. Museum Joure bestaat nu uit tien prachtige, meest monumentale gebouwen, gelegen in een fraaie museumtuin aan een oude kade.

De gebouwen zijn een essentieel deel van het verhaal dat Museum Joure vertelt, het verhaal hoe kleine ambachtelijke bedrijven zich in de afgelopen eeuwen ontwikkelden, zoals Douwe Egberts en Keverling. In de tentoonstellingszalen is het verhaal verder uitgewerkt in een aantal vaste presentaties. Naast de historie van Douwe Egberts en Keverling vertelt het museum hier ook de geschiedenis van de klokmakers, de zilver- en goudsmiden, de koperslager en het drukkersvak. In onze marketing profileren wij het museum sinds een aantal jaren als 'het museum van het maken'. Een propositie waarin al deze verhalen en collecties samen komen.

Bijzondere ontwikkeling: Corona

Terugkijkend op het jaar 2020 springt uiteraard de invloed van het Coronavirus op deze locatie het meest in het oog. Museum Joure sloot vanaf 15 maart verplicht de deuren. Voor de heropening op 1 juni moest het museum aan verschillende extra voorschriften voldoen. Het uitzoeken en regelen daarvan kostte de nodige hoofdbreken, maar lukte uiteindelijk toch goed. Een korte opsomming van de meest opvallende aanpassingen.

- Kaartverkoop/beperkt aantal bezoekers: We startten in juni met een online boekingsstelsel, waarmee gemakkelijk een maximaal aantal bezoekers per kwartier konden worden geregeld. We hadden hiervoor 10 bezoekers per kwartier aangehouden en zaten daarmee ruim aan de veilige kant van de eisen. Aan de gezamenlijke VVV/museumbalie werden alleen nog kaartjes verkocht als er binnen het tijdslot ruimte was. Zo lukte het ons om het aantal bezoekers dat tegelijkertijd in het museum was te reguleren.
- Veiligheidsmaatregelen: Op de verschillende balies zijn zogenaamde 'kuchschermen' geplaatst. Verder werd er een eenrichtingsroute door het museum gerealiseerd en werd er extra schoon gemaakt. De activiteiten in It Kofjelokaal – zoals lezingen - werden stopgezet. Meest ingrijpend nog wel was het besluit om het museumcafé niet meer te heropenen. De locatie is te klein om een veilige werkplek voor de vrijwilligers te creëren. Uiteindelijk is hier een leuk alternatief gevonden door een koffiekraam in de museumtuin te plaatsen. In de herfst werd dit te koud en werd de kraam verplaatst naar de kade.

Met deze maatregelen was het toch mogelijk om in de zomermaanden redelijk goed te werken. Met een heel goede voorbereiding was het zelfs weer mogelijk om in september enkele bus- en schoolgroepen te ontvangen. Helaas moest het museum in november eerst voor enkele weken sluiten en daarna in december weer, vanwege de toegenomen aantallen coronabesmettingen.

Metamorfose museumterrein

Opvallend dit jaar is ook dat het museumterrein een metamorfose ondergaat. Zo werd in mei – midden in de eerste corona lockdown - het beeld Kaskade van Klaas Gubbels

geplaatst in het plantsoen voor het museum. Als museum zijn we heel erg blij met deze frisse, eigentijdse blikvanger. Een beeld dat met de 'aromarode' kleur en het thema van gestapelde koffiepotten een prachtige onderstropping is van Joure als koffiehooftstad. De financiën voor aankoop en plaatsing van het beeld zijn bij elkaar gebracht door de stichting De Joster Koffiepot, waarvan onze directeur de secretaris is. In september is het beeld feestelijk 'onthuld', tegelijkertijd met een tentoonstelling over werk van de kunstenaar Klaas Gubbels.

In 2020 is na een lange periode van voorbereiding de tuin en de straat, die tussen de gebouwen door loopt, opnieuw ingericht. Doel hiervan was om het gebied beter herkenbaar te maken als museumterrein, om meer eenheid te realiseren en om het gebied op te knappen. De werkzaamheden

zijn na de bouwvak opgepakt. Het project is eind 2020 nagenoeg afgerond, alleen het gras moet nog ingezaaid worden en de bomen en struiken geplant. We zijn heel tevreden over de nieuwe, stijlvolle uitstraling en blij met de prettige samenwerking met de gemeente bij de realisatie hiervan.

Eind 2020 startte nog een grote actie in ons museumcomplex: de vervanging van de kades van de Overspitting en onze opvaart. Dat was inderdaad ook nodig, we merkten regelmatig dat het zand onder de kades bij hevige regen wegspoelde waardoor verzakkingen in de bestrating ontstonden. Eind oktober gingen de werkzaamheden van start. Vanwege vervuiling is de ondergrond tot op ca. een halve meter gesaneerd. Hierdoor hadden de werkzaamheden veel impact op de bereikbaarheid van de gebouwen. Onhandig tijdens drukke periodes, maar door Coronasluitingen viel de overlast mee. Uiteindelijk hebben we besloten om na de tweede Coronasluiting in november nog twee weken langer dicht te blijven om de werkzaamheden zo goed mogelijk te kunnen doen. Naar verwachting zijn alle werkzaamheden in maart afgerond.

Een prachtige collectie

Museum Joure heeft een uitgebreide collectie. Een deel van die collectie is in het museum te zien en een deel is ondergebracht in het depot in de voormalige evenementenhal. Wij gaan ervan uit dat op termijn het pand afgestoten wordt en wij een andere locatie moeten zoeken. Dat is overigens nog geen gemakkelijke opgave. Aan een depot moeten eisen worden gesteld qua luchtvochtigheid en temperatuur en dat is niet op elke locatie haalbaar.

De collectie van het Museum Joure is in 2020 uitgebreid met de collectie van de stichting Fries Grafisch Museum. Deze collectie stond altijd al in ons museum, maar was van een aparte stichting. Deze stichting is in 2020 opgeheven en de collectie is formeel aan ons overgedragen. Omdat de collectie nog niet digitaal geregistreerd was, is deze begin 2020 door een tijdelijke kracht in Adlib (het

collectieregistratiesysteem) ingevoerd. Ruim 400 objecten zijn met foto ingevoerd in het registratiesysteem.

Dit jaar was er tijd om eens goed door Adlib te lopen. Heel veel 'losse eindjes' om aan te pakken. Doordat er in de loop der jaren verschillende mensen gewerkt hebben in verschillende registratieprojecten ontstaan er altijd mapjes met nog niet ingevoerde objecten of met vraagtekens. Het lastigst is er als er geen foto's bij de records staan. Dit betekent bijvoorbeeld dat het van een kaartstelsel zonder controle van het object en standplaats is ingevoerd. Verschillende gehanteerde nummeringen van objecten zorgen voor dubblures in de registratie; en controle in namen en teksten is wenselijk om objecten goed terug te kunnen vinden. Kortom, dit blijft een bijna oneindige taak maar dit jaar kon veel weggewerkt en aangevuld worden.

Museum Joure is selectief bij het aannemen van bruiklenen en schenkingen, mede omdat elk object de nodige tijd vraagt qua onderzoek, registratie, fotograferen, opmeten, nummeren, beheer en behoud. Hier houden een paar vrijwilligers en de conservator zich mee bezig. Daarnaast zorgen zij ervoor dat de collectie schoongehouden wordt.

Het klimaat (temperatuur en relatieve vochtigheid) in de verschillende expositie- en depotruimtes wordt continu gemeten en eventueel zo nodig ont/bevochtigd. Het meten gebeurt met de thermohygrograaf (thg) en de in 2020 nieuw aangeschafte dataloggers. Het museum neemt natuurlijk wel bijzondere stukken aan, die leemtes in de collectie kunnen aanvullen en koopt in een enkel geval een nieuw object aan. Ook dit jaar is zorgvuldig gekeken naar het aannemen van objecten. In de bijlage is een overzicht van de nieuwe objecten opgenomen. Onder de nieuwe aanwinsten zitten ook dit jaar weer een paar bijzondere schenkingen.

Bijzondere schenkingen en bruiklenen uitgelicht

Porseleinen pijp

De pijp van Dirk Glas is terug 'op de Jouwer'. P.R. van der Zee schrijft over deze trouwe werknemer van boomkwekerij firma Wijbren Krijns & Co. in zijn boek 'Sporen van het verleden'. Op 3 mei 1887 werkte Dirk Glas precies 68 jaar bij de boomkwekerij. In 1888 bood de firma hem deze fraaie porseleinen pijp met een afbeelding van een man onder een fruitboom aan. Boven de afbeelding de naam Dirk Glaz (de Duitse porseleinschilder

heeft vermoedelijk van de s een z gemaakt) en eronder de tekst: te Joure 1888. In 1889, ter gelegenheid van zijn 70-jarig jubileum, ontvangt Dirk een remontoir horloge. Dirk Glas wist niet van ophouden. Op 1 mei 1901 was hij 82 jaar in dienst van de familie Taconis. Het was nog geen reden om te stoppen met werken. Op 91-jarige leeftijd was hij nog steeds tussen de fruitbomen te vinden.

Zilveren beker

Zilveren beker met voorstellingen van Fides (geloof), Spes (hoop) en Caritas (liefde). Aan de onderzijde de inscriptie: Intse Feickes ende Ulck Iedses do sin wif anno 1644 en een gravure van een tweetal wapens hangend aan een tak. Intse en Ulck traden op 11 maart 1638 in het huwelijk in Joure. Uit het doopregister van de Hervormde Gemeente blijkt dat er tussen 1649 en 1661 een vijftal kinderen zijn gedoopt.

De naam van de zilversmid is niet bekend. Wel is hetzelfde onbekende meestersteken aangetroffen op een soortgelijke beker met inscriptie, een brandewijnkom, een lepel en een knottekistje. De zilversmid was werkzaam te Joure of omgeving voor 1644, overleden na 1647.

Bruikleen van de Ottema-Kingma Stichting / inv.nr. OKS 2020-003

Eeuw klok

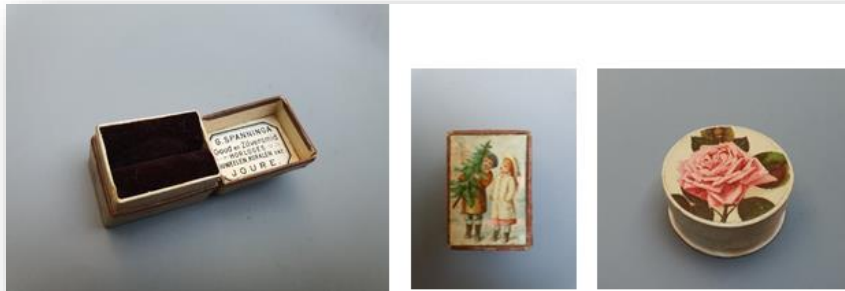
Een Friese klok maken is een kunst op zich, met al die tandwielen om de uren en minuten aan te geven. Uilke Stinne uit Stiens werd van boerenknecht later instrumentmaker en was gefascineerd door uurwerken. In 1938 voltooide hij na vele jaren denk- en knutselwerk deze eeuw klok. De basis is een Fries uurwerk dat hij zo maakte dat naast uren en minuten, dagen, maanden ook de tijd hier en aan de andere kant van wereld werd aangegeven. Op de wijzerplaat staat N.O.I. (Nederlands Oost-Indië) en N.A. (Noord-Amerika). Verder heeft hij de klok zo gemaakt dat er rekening met het schrikkeljaar werd gehouden. Alleen dat lukte maar voor een eeuw. Eens in de honderd jaar telt het schrikkeljaar niet 366 maar 365 dagen. Daar is in dit uurwerk met al 15 mechanieken niet rekening gehouden, vandaar de naam eeuw klok. De klok heeft helaas niet lang gewerkt. Op een

tentoonstelling in 1939 hebben bezoekers de klok met eigen handen willen bekijken. Zijn zoon Johannes, die klokkenmaker in Haarlem is geworden, heeft een poging gedaan de klok te herstellen en het optrekken van de gewichten te motoriseren. Ook heeft hij de strakke jaren dertig uitstraling van de klok met figuurzaagwerk gedecoreerd. Bij de klok zijn de aantekeningen van de verschillende mechanieken en verbeteringen meegekomen. Zowel van Uilke als van zijn zoon Johannes Stinne.

schenking / inv.nr. 2020-34/35

Juwelendoosjes

Spanninga is een bekende naam in Joure. Geert Spanninga vestigde zich in 1886 in Joure, tegenover de toren, als goud- en zilversmid. Hij was al zelfstandig goud- en

zilversmid in Burgum. De verhuizing naar Joure houdt vermoedelijk verband met zijn huwelijk in 1878 met de uit Joure afkomstige beurtschippersdochter Aaltje Lolles van Dijk. Haar ervaring als winkelmeisje bij de Jouster zilversmid Brunings kwam goed van pas. Geert Spanninga maakte o.a. Friese gouden oorijzers die hij uit één blokje goud maakte. Met zijn ladekastje vol sieraden en stenen ging bij de rijke herenboeren op bezoek.

Regelmatig adverteerde Geert Stoffers Spanninga in de Jouster Courant met zijn ruime assortiment aan heren- en dames horloges, gouden halskettingen en vestkettingen. In de twee geschonken doosjes zaten helaas geen sieraden meer van Spanninga. De doosjes hebben een lief prentje op de deksel en aan de binnenkant staat: G. Spanninga, Goud en Zilversmid, HORLOGES, JUWEELEN, KORALEN etc. JOURE

Schenking / inv.nr. 2020-42/43

Gevelsteen met familiewapen Vegelin van Claerbergen

Begin 2020 werd bij het Historisch Centrum Franeker een gevelsteen ontdekt met een familiewapen. Het is onbekend waar de steen vandaan komt en waar deze ooit geplaatst was. Op de steen zien we in het schild dubbele driehoekjes onder en boven een balk, bovenop staat een vogel. In vergelijkbare stenen en afbeeldingen van het wapen van de familie Vegelin van Claerbergen zien we diezelfde kenmerkende driehoekjes en soms een pauw of een helm in het midden. Piet Postma heeft een boek gemaakt waarin hij de gevelstenen van Joure beschrijft, deze steen is daar ook in opgenomen.

Als ooit bekend wordt waar deze, vermoedelijk 18^e-eeuwse, gevelsteen vandaan komt dan zou het prachtig zijn als deze steen herplaatst kan worden.

Wisselexposities

Ieder jaar organiseren we in Museum Joure een afwisselend programma met tijdelijke exposities. Ondanks Corona hebben we ook in 2020 een boeiend expositieprogramma gerealiseerd.

- Van 14 september 2019 t/m 1 maart 2020 was de expositie 'De Kunst van het Genieten, nieuwe producten uit een andere wereld' in Museum Joure te zien. Een expositie over de introductie van koffie, thee en tabak in Nederland.
- Van 7 juli t/m 30 augustus stond de expositie Wandering Through van ontwerper Jelle Mastenbroek in Museum Joure. Mastenbroek is bekend geworden met zijn humoristische en interactieve installaties, die doen denken aan machines en speelklokken. In Joure waren vier van zijn installaties te zien.
- Op 19 september ging de expositie van kunstenaar Klaas Gubbels (1934) met als titel 'Rondom Kaskade' van start. Aanleiding voor de expositie is de komst van het grote beeld Kaskade naar Joure, dat geplaatst is in het park bij Museum Joure. De expositie werd verlengd t/m 3 januari.

Evenementen en activiteiten

Museum Joure heeft in 2020 een aantal activiteiten georganiseerd. Op deze plek een kort overzicht.

- *Voorjaarsvakantie Help pake en beppe de vakantie door.* In de voorjaarsvakantie doet Museum Joure altijd mee aan het project 'Help pake en beppe de vakantie door'. Dit project wordt door bijna alle Friese musea aangeboden. De Museumfederatie Fryslân verzorgt hiervoor de gezamenlijke publiciteit. Het thema voor 2020 was 'Water'. Het was een familie-activiteit met DE MAAKFABRIEK. Voor alle kinderen was het een uitdaging om een eigen verpakking te maken voor een nieuw waterdrankje. Eerst namen ze een kijkje bij de drukkerij en daarna gingen ze als echte designer zelf aan het werk.
- *Netwerkbijeenkomst gemeente DFM.* Op 27 februari hield de gemeente in ons Kofjelokaal een netwerkbijeenkomst met thema 'Herken het kind in een taalarm gezin'.
- *Museumweekend met als thema 'Ontdek samen ons èchte goud. Dichterbij dan je denkt!'* Tijdens de Museumweek organiseerde onze conservator een online evenement, waarbij iedere dag een item van een bijzonder servies – met tafereeltjes van verschillende dorpen – werden beschreven.
- *ZomerMaakfabriek.* Van 4 juli t/m 30 augustus organiseerde Museum Joure weer De Maakfabriek voor kinderen van zo'n 6 tot 14 jaar. Deze keer met het thema 'In beweging, actie geeft reactie', passend bij de expositie van Jelle Mastenbroek. Na een onderzoek in het museum gingen de kinderen zelf aan de slag en bouwden in de tuin een supergrote actie-reactiebaan.
- *Coole Kidsnacht.* Op 9 oktober ging het museum 's avonds open van 18-21 uur. Deze activiteit werd corona proof aangeboden. Per startmoment kon er één gezin/gezelschap van max. 6 personen het museum door met een zaklamp en eindigde in de tuin, waar je nog even kon schommelen op onze kunstschommels van Chiel Kuyl en een kopje warme chocolademelk kon drinken.
- *Herfstvakantie Maakfabriek.* Museum Joure pakte weer uit met De Maakfabriek! De uitdaging tijdens deze vakantie was om je eigen drinkbeker, -fles of ander drinkgerei te maken. Eerst op speurtocht naar de mooiste serviezen en daarna zelf aan het werk. Uiteraard lag er weer allerlei materiaal klaar, waar iedereen mee kon experimenteren.

Een aantal activiteiten zijn dit jaar niet doorgegaan:

- *Demonstratiedagen.* Normaliter zijn er in juli en augustus op dinsdag- en donderdagmiddag demonstraties te zien van de ambachtslieden. Dit jaar hebben we dit niet georganiseerd vanwege corona. Het was niet mogelijk om tijdens demonstratiedagen genoeg afstand te houden.

Kinderen en scholen

Museum Joure bood ook in 2020 weer educatieve projecten aan voor scholen, deels via ons eigen netwerk Groen Doen. De projecten werden voor het voorjaar van 2020 goed geboekt, maar door Corona kwamen veel excursies te vervallen. Ook in het najaar werden de projecten aangeboden. Aanvankelijk konden daar een flink aantal van meedoen. De laatste excursies van 2020 vervielen echter weer vanwege de strengere coronaregels. In totaal zijn in 2020 37 schoolgroepen in het museum geweest.

Om flexibeler in te kunnen spelen op de Coronamaatregelen ontwikkelden we een online gastles bij deze activiteiten. Onze museumedicator Tea Wijnja nam de schoolklas dan 'live' via teams of zoom mee door het museum, liet objecten zien en vertelde hierover. Van tevoren bracht ze een leskist met spullen naar de school, waar de kinderen na de online gastles op school mee aan de slag gingen. Een mooi alternatief, waar 4 scholen gebruik van hebben gemaakt. Het voorbeeld viel ook bij andere musea in de smaak en heeft hier en daar navolging gekregen, onder andere bij het Landbouwmuseum.

Naast de activiteiten voor het onderwijs heeft Museum Joure ook programma's voor individuele kinderen en gezinnen. Sinds een aantal jaren biedt het Museum Joure het programma Oan it wurk aan. Kinderen kunnen met een doe-blad en een kistje met materialen in het museum op pad. In de eerste helft van 2020 hebben we dit ook aangeboden.

In 2019 heeft Museum Joure subsidies geworven om de experimenten met het vakantieprogramma De Maakfabriek verder uit te werken. Deze vakantie-activiteiten hebben we in 2020 voortgezet (zie Evenementen en activiteiten).

Een bijzondere vorm van educatie is gericht op ouderen. Normaliter organiseren wij namelijk een paar keer per jaar – op aanvraag – een bezoek aan een verzorgingstehuis in de regio. Meestal gaat een groepje vrijwilligers met manden met objecten naar de locaties toe en gaan dan in kleine groepjes het gesprek met de bewoners aan. De Douwe Egberts-objecten leiden altijd tot herkenning. In 2020 is nog tweemaal een bezoek gebracht aan ouderen, daarna viel dit echter door Corona.

Publieksonvangst

Bij een museum van onze omvang zijn veel handelingen nodig om bezoekers te ontvangen en zijn veel mensen betrokken bij de publieksonvangst. In deze paragraaf geven we een overzicht van de verschillende betrokken groepen.

Kaartverkoop: In verband met Corona zijn we in juni gestart met de online verkoop van kaartjes. Bezoekers met zo'n e-ticket konden zich melden bij de balie Museumstraat 1. Daarnaast was het ook mogelijk om ter plaatse kaartjes te kopen bij de centrale VVV/museumbalie aan de zijde Museumstraat 2.

Centrale VVV/museumbalie (Museumstraat 2): Deze balie wordt bemenst door medewerkers van VVV Waterland van Friesland, in drukke periodes aangevuld met stagiaires/vrijwilligers van het museum. Naast aankoop van VVV-artikelen en advies, kunnen mensen hier ook terecht voor de museumkaartjes. Ook bezoekers van het museumcafé kunnen hier hun hapjes en drankjes afrekenen.

Museumwinkel De Witte Os: Dit is de meest sfeervolle winkel van Joure. Hier gaan nog ouderwetse producten over de toonbank, zoals losse koffie en thee, ouderwetse snoepjes en zelfs snuiftabak! Het winkeltje heeft een prachtig aanbod van cadeaupakketten. Inkoop, planning en bemensing van De Witte Os zijn grotendeels in handen van een groep capabele vrijwilligers. Samen zorgen ze voor (bijna) alle werkzaamheden die met deze winkel samenhangen.

Het winkeltje is tijdens de eerste en de derde lockdown ook gesloten geweest. In de derde lockdown hebben we de mogelijkheid geïntroduceerd om online een aantal producten te bestellen. In Joure worden deze thuis bezorgd. Bestellingen voor andere plaatsen worden via de post verstuurd.

Museumcafé De Túnkeamer en It Kofjelokaal: Het museumcafé is gevestigd in de oude tuinkamers van Pand 99. Het museumcafé wordt normaliter gerund door een groep van ca. 25 vrijwilligers, die zich met hart en ziel inzetten en die grotendeels zelfstandig werken. Vanaf de eerste lockdown is het Museumcafé gesloten en zijn de activiteiten van It Kofjelokaal stop gezet. Omdat de locatie niet erg groot is, hebben wij geen kans gezien om in de zomer van 2020 de activiteiten hier weer te hervatten. In plaats daarvan hebben we van juni t/m september koffie en thee geschonken vanuit een kraam in de tuin en later ook vanuit het Lytse Pakhús. Zo konden we toch de (bij het kaartje inbegrepen) koffie en thee blijven schenken, zoals dat zo goed past bij Museum Joure. Toen de werkzaamheden aan de kade van start gingen, zijn we hiermee gestopt, omdat er geen locatie meer was waar de vrijwilligers op een verantwoorde wijze konden werken.

Infobalie (Museumstraat 1): De route naar de panden met de vaste en tijdelijke exposities gaat via de infobalie in gebouw Museumstraat 1. Daar worden de bezoekers ontvangen door baliemedewerkers, die hen informeren over alle bezienswaardigheden in het museum. De balie wordt grotendeels bemenst door vrijwilligers, waarvan sommige wekelijks aanwezig zijn en anderen (m.n. in het weekend) ca. eens in de maand. Sinds de heropening na de eerste lockdown is dit ook de plek waar bezoekers met een online geboekt kaartje het museum binnen komen. Er is een kassacomputer geplaatst om daarop de online boekingen bij te kunnen houden en de museumkaarten te kunnen scannen.

Rondleidingen: Museum Joure heeft een groep vrijwillige rondleiders van ca 8 personen. In 2020 zijn er voor de lockdown nog enkele groepen geweest, in totaal 2 groepen met rondleiding en in totaal 7 groepen zonder rondleiding. Na heropening in juni waren groepsrondleidingen verboden. Dat betekent dat deze groep vrijwilligers gedurende het jaar nauwelijks is ingezet. Enkele vrijwilligers hebben in de zomermaanden wel op dinsdag- en donderdagmiddag verhalen verteld in de tuin. Verder zijn we gestart met de ontwikkeling van audiotours, die deels door de vrijwilligers worden ingesproken. Zo kunnen we hen toch actief blijven betrekken, in afwachting van betere tijden.

Histoarysk Wurkferbân Skarsterlân / Ut Eigen Gea

Onderdeel van Museum Joure is het Histoarysk Wurkferbân Skarsterlân (HWS), een grotendeels zelfstandig functionerende werkgroep met zo'n 35 leden. Het HWS is in diverse werkgroepen bezig met het verzamelen, archiveren en onderzoeken van historisch materiaal en het realiseren van presentaties over de geschiedenis van Skarsterlân.

In 2020 werd het werk uiteraard flink gehinderd doordat de HWS'ers niet of minder bij elkaar konden komen. Toch wist deze groep een grote activiteit te realiseren, nl. het ontwikkelen van een historisch boek in samenwerking met de Jumbo, waarvoor de afbeeldingen bij de Jumbo bij elkaar gespaard kunnen worden. Het boek verschijnt begin 2021.

De aan het HWS gelieerde stichting Ut Eigen Gea brengt jaarlijks 3 gelijknamige tijdschriften uit over de geschiedenis van dit gebied. Ook in 2020 wist Ut Eigen Gea dat vol te houden. Er zijn ca. 900 abonnees.

Sinds 2018 organiseert het HWS ook regelmatig lezingen in het nieuwe Kofjelokaal, een mooie aanvulling op het aanbod van het museum. In 2020 was dat uiteraard alleen aan het begin van het seizoen haalbaar:

10 maart; Bert Mulder 'de jonge jaren van Fokje Frânses.

In de bijlage vindt u het jaarverslag dat het Histoarysk Wurkferbân Skarsterlân zelf heeft gemaakt.

Publiciteit en bezoekers

Ieder jaar probeert Museum Joure met bescheiden middelen zoveel mogelijk publieksaandacht te genereren. En dat geldt ook voor het Coronajaar 2020, met horten en stoten. Dat doen we door:

- Persberichten rondom activiteiten en bijzondere momenten, die door de lokale pers meestal goed worden opgepakt en door de regionale pers regelmatig.
- Daarnaast verspreidt het museum de museumflyer in een brede regio (heel Friesland, delen van Groningen, Drenthe en Overijssel). Dat gebeurt deels door een verspreidingsbureau in samenwerking met de andere musea in de regio.
- Ook adverteren wij op bescheiden niveau in verschillende (toeristen)bladen. We leggen de nadruk op de bladen van Waterland van Friesland, waarbij we samen met het Fries Scheepvaartmuseum, het Woudagemaal en een wisselende vierde partij steeds een advertorial plaatsen van 2 pagina's. Samen adverteerden we ook in de bladen van een aantal vakantieparken.
- In 2019 en 2020 adverteerden we ook via de Kultueraginda van Omrop Fryslân met een eigen spotje.

- De afgelopen jaren ontwikkelden we met behulp van een extern bureau onze website tot een modern en informatief medium. We verbeterden tevens de vindbaarheid via google. Daarnaast zijn we ook heel actief op Facebook (eind 2020 1.600 volgers). En in mindere mate op Instagram (eind 2020 ruim 500 volgers). Regelmatig adverteren we ook via facebook, om deze advertenties goed te targetten doen we dat via een extern bureau. Onze online activiteiten zijn belangrijk voor het museumbezoek. Uit onderzoek onder een beperkt aantal bezoekers blijkt dat 35% via internet (google/social media) op Museum Joure zijn geweest.

Het aantal bezoekers in 2020 is door Corona uiteraard lager dan in 2019 (14.380, ter vergelijking, in 2019 kwamen er 21.683 bezoekers). Het museum is immers 4 maanden gesloten geweest. Toch zien we dat het museum met name in de zomermaanden wel heel veel bezoekers heeft getrokken. In juli, augustus en september in totaal 9.381, dat is hoger dan in 2019 (7.715).

Sponsors en Vrienden van Museum Joure

Net als in voorgaande jaren zijn er gelukkig ook in 2020 heel veel particulieren en bedrijven die Museum Joure steunen. Wij zijn heel blij met deze steun! Grote sponsors zijn al lange tijd Jacobs Douwe Egberts, de Rabobank en Spanninga Metaal BV. We zijn blij dat deze ook dit jaar en de komende periode ons blijven steunen.

Sinds eind 2016 is er een speciale Vereniging Vrienden van Museum Joure actief. De vereniging organiseert bijeenkomsten en werft nieuwe vrienden. Zodoende is de vereniging ook in staat om het museum te steunen bij de ontwikkeling van nieuwe activiteiten, zoals een bijdrage aan De Maakfabriek. De bijdrage van de vereniging was in 2020 € 10.950. Dat stellen wij zeer op prijs.

In de planning

Komend jaar willen we ondanks Corona voortgaan met het vernieuwen van Museum Joure. In 2020 hebben we plannen ontwikkeld voor het herinrichten van de vaste exposities over Douwe Egberts en de wisselexposities. De fondsenwerving hiervoor is gestart en we gaan ervan uit dat in de winter van 2021/2022 de herinrichting van start gaat.

Mar & Klif
bezoekerscentrum Nationaal Landschap Zuidwest Fryslân

Van natuurmuseum naar bezoekerscentrum

De huidige vorm van het bezoekerscentrum is in 1990 ontstaan. Er werd een nieuwe expositieruimte gebouwd, die de voormalige openbare school, het naastgelegen huis van de schoolmeester en het voormalige postkantoor met elkaar verbond. Vanaf die tijd is in het bezoekerscentrum ook een VVV kantoor gevestigd, aanvankelijk met een aparte balie, tegenwoordig bemenst door de baliemedewerkers van Mar & Klif. Deze vervullen zo een dubbelfunctie. De VVV-werkzaamheden vervullen zij voor de regio-VVV Waterland van Friesland, die ook bijdraagt aan de (salaris)kosten. Met deze organisatie heeft Mar & Klif een samenwerkingsovereenkomst afgesloten.

Sinds 1995 is bij Mar & Klif ook een afdeling Natuur- en Milieueducatie opgericht. Inmiddels heet dit Groen Doen. Voor meer informatie over deze afdeling verwijzen we naar het gelijknamige hoofdstuk van dit jaarverslag.

Vaste presentatie Nationaal Landschap Zuidwest-Fryslân

Kern van Bezoekerscentrum Mar & Klif is de vaste tentoonstelling over de geschiedenis, het landschap, de bebouwing en de natuur van het Nationaal Landschap Zuidwest Fryslân. In de expositie wordt aandacht besteed aan de ijstijd, die het landschap grotendeels heeft gevormd, de historie van de vier deelgebieden (Gaasterland, veengebied, kleigebied en Zuiderzeekust) en de natuur van het gebied.

De 'bedsteezaal' is ingericht als 'multifunctionele ruimte'. Hier organiseren we thematentoonstellingen. De zaal kan ook gebruikt worden om films te vertonen, voor lezingen, knutselmiddagen, etc. De ruimte moet daarvoor aangepast worden en de thematentoonstelling is dan tijdelijk niet te zien.

Wisselexposities

Expositie : '12 maanden landschap en natuur' door Jan Tijsma. Op zaterdag 21 december 2019 opende de tentoonstelling '12 maanden landschap en natuur' door natuurfotograaf Jan Tijsma. Jan Tijsma fotografeert inmiddels een kleine 15 jaar in het Nationaal Landschap. Voor deze expositie heeft hij een selectie uit zijn werk gemaakt en een tentoonstelling samengesteld met 12 panelen vol natuurschoon als resultaat. Per paneel vertellen zijn foto's het verhaal wat er in die maand in het landschap en de natuur van het Nationaal Landschap te zien is. De expositie bleef staan tot halverwege de eerste lockdown.

Tentoonstelling 75 JAAR VRIJHEID. Gaasterland werd op 17 april 1945 bevrijd van de Duitse overheersing. Ter herinnering hieraan heeft het Histoarysk Wurkferbân Gaasterlân een tentoonstelling gerealiseerd in Bezoekerscentrum Mar en Klif. Een tentoonstelling met unieke voorwerpen uit de verzameling van Gerard Woltjer, verhalen over verzetsstrijders en slachtoffers in WO II en in bruikleen gegeven voorwerpen, zoals vliegeniersuniformen, een gevangenispak en een doopjurk gemaakt van parachutestof. De tentoonstelling was te bezichtigen van 2 juni 2020 tot en met februari 2021.

Heemtuin

Achter het gebouw van Mar & Klif is een bescheiden Heemtuin aanwezig, dat is eigenlijk onze 'levende tentoonstelling'. In de Heemtuin is de vegetatie van Zuidwest-Friesland te zien in al z'n variëteit. Er is een gedeelte met stinzenplanten, de vijver laat de 'natte' plantengroei zien en er is een droge 'heuvel' waar meestal akkergewassen groeien. De Heemtuin wordt onderhouden door een zeer actieve groep vrijwilligers van IVN Súdwesthoeke. Ook dit jaar was de werkgroep elke 14 dagen een avond bezig met onderhoud.

De voorgaande twee jaar stond de tuin in het teken van de expositie Wild en Eetbaar. Dit jaar is er voor gekozen om zoveel mogelijk bloeiende planten uit de omgeving een plekje te geven in de Heemtuin. Op speciaal vormgegeven panelen werd informatie gegeven over de planten en vlinders in de tuin.

Entree / winkel / VVV

Bezoekerscentrum Mar & Klif combineert de entree met een fraaie winkel, die tevens de rol van VVV-loket vervult. Hier zijn diverse souvenirs te krijgen, van typisch Friese producten tot natuur gerelateerde items. Het is steeds weer een uitdaging om een mooi assortiment samen te stellen.

In de winkel van Mar & Klif kun je allerlei informatie over het Nationaal Landschap kopen. Door de tijd heen heeft Mar & Klif een mooie serie wandel- en fietsroutes door het Nationaal Landschap ontwikkeld, zoals de Kliffenroute, de Adel- en Notabelroute, de Gasten in Gaasterlandroute, etc. Hier zijn tevens rondvaarten te boeken en kan het beurtveer Heeg-Balk worden geboekt. Voor kinderen zijn er een aantal 'natuur-ontdekroutes' te koop. Kinderen ontdekken met een opdrachtenboekje in de hand de natuurgebieden in de omgeving van het bezoekerscentrum.

VVV-functie: Vanwege onze VVV-functie verkopen wij uiteraard ook een uitgebreid assortiment VVV-artikelen, van gidsen en routes tot fietskaarten, etc. En natuurlijk zijn ook de gratis VVV-magazines en folders van heel veel VVV-leden in de winkel te verkrijgen. De medewerksters zijn goed op de hoogte van de bezienswaardigheden in het gebied en kunnen bezoekers ook op maat adviseren of kaartjes voor bv. vaartochten verkopen. In de rustige periodes verzetten de medewerksters ook veel backoffice-activiteiten voor VVV Waterland van Friesland, zoals het vullen van databases voor de evenementenkalender, e.d. Voor meer informatie verwijzen wij naar het jaarverslag van de VVV Waterland van Friesland.

Activiteiten Mar & Klif

Pake & beppe: Tijdens de themaweek 'Help pake & beppe de vakantie door 2020' van de Museumfederatie Fryslân organiseerde Mar & Klif in de voorjaarsvakantie weer een aantal binnen- en buitenactiviteiten. Dit jaar stond de week vooral in het teken van speuren, ontdekken en leren. De

speciale mammoetdag 'Op jacht naar de koning van de ijstijd' was een groot succes. Door ons bezoekerscentrum was een speurtocht uitgezet vol leuke en leerzame opdrachten rondom het leven van de mammoet en een mammoetjager. Jong en oud kon zich verkleden en vervolgens echte mammoetbotten, -haar en -kiezen bestuderen, leren hoe mensen leefden in de oertijd, een mammoetskelet en de anatomie van een mammoet in elkaar puzzelen, luisteren naar een spannend verhaal over een jonge

mammoetjager, enz. De kinderen die alle opdrachten goed hadden afgerond werden beloond met het diploma 'Junior-Mammoet-Onderzoeker'. Natuurlijk stond ook onze tabletroute 'Quest' vol leuke en leerzame opdrachten over het Nationaal Landschap deze week weer klaar in ons bezoekerscentrum. Daarnaast hebben we i.s.m. Staatsbosbeheer een uilenworkshop met braakballen pluizen, het dassenpad met de boswachter en de gezinsactiviteit 'Wintergastenrebus' met hutten bouwen in bos Elfbergen georganiseerd. We kijken terug op een geslaagde week waarin we weer een groot aantal enthousiaste kinderen met hun ouders en pakes en beppes bij Mar & Klif en in de omliggende bossen mochten verwelkomen.

Open Monumentendag: Mar & Klif heeft zitting in de Werkgroep Cultuur Historisch Erfgoed die de jaarlijkse Open Monumentendag in de voormalige gemeente Gaasterlân-Sleat organiseert. Daarnaast is Mar & Klif de coördinator van de Open Monumentendag voor de gehele gemeente De Fryske Marren en fungeren we als contactpersoon voor de landelijke stichting OMD. De werkgroep organiseerde in 2020 rond het thema 'Tocht langs monumenten van weleer in de Fryske Marren' weer een gevarieerd programma. De opening vond plaats in de prachtige kerk in Wijckel, waar voorzitter mevr. Drs. Minke Hiemstra een korte presentatie gaf over de inhoud van het programma en ir. Frank Terpstra vertelde over de Grevensmolen te Vegelinsoord. Vervolgens werd de Open Monumentendag geopend door wethouder Roel de Jong. Gedurende de dag konden geïnteresseerden een kijkje nemen bij het Raadhuis in Balk, de Idske Poppe Sathe in Harich, Museum Stedhús Sleat, de Oudheidkamer in Lemmer, Bezoekerscentrum Mar en Klif, Hotel Jans, de Slottuin in het Rijsterbos en bij de klokkenstoelen en molens in Gemeente De Fryske Marren. De Open Monumentendag werd mede mogelijk gemaakt door een groot aantal monumenteigenaren, -beheerders en ambachtslieden en dankzij financiële steun van de gemeente. De Open Monumentendag is op kleinere schaal dan normaal georganiseerd i.v.m. het coronavirus.

Gaasterlandse Natuurweek: In de herfstvakantie is de 33^e editie van de Gaasterlandse Natuurweek georganiseerd. De Gaasterlandse Natuurweek is een week vol leuke, groene, sportieve, creatieve en

vooral duurzame activiteiten, georganiseerd door een unieke samenwerking van de verschillende natuur gerelateerde organisaties in de regio: Bezoekerscentrum Mar & Klif, It Fryske Gea, Vereniging Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Stichting Gaasterlân Natuerlân en IVN Súdwesthoeke. De week wordt mede mogelijk gemaakt door financiële steun van de Gemeente De Fryske Marren. Doel is jong en oud te laten genieten van en in de natuur en ervan bewust te maken dat je zorgvuldig met de natuur en je leefomgeving moet omgaan. De week was in 2020 ondanks het coronavirus weer een groot succes,

met een gevarieerd geheel van activiteiten rondom het thema 'De Natuur in geuren en kleuren'. Helaas moesten we een aantal activiteiten annuleren i.v.m. verscherpte maatregelen. De activiteiten varieerden van zwerfafval activiteiten en kindermiddagen tot online excursies. In de bijlage vindt u een uitgebreide toelichting op de activiteiten van de Gaasterlandse Natuurweek.

Wandel- en fietstochten: Traditiegetrouw stonden in 2020 ook weer verschillende natuurwandelingen en fietstochten op het programma, die Mar & Klif samen met de natuurorganisaties aanbiedt. Vanwege corona zijn deze komen te vervallen.

Overige activiteiten: Er waren dit jaar een aantal organisaties, die enkele keren van ons gebouw gebruik maakten voor vergaderingen en het organiseren van activiteiten, zoals bv. het IVN, RUG (voor een week veldonderzoek) en de Stichting Gaasterlân Natuerlân.

Vlindertuin van Lemmer

Een bijzondere activiteit van Mar & Klif is de Vlindertuin in Lemmer. De vlindertuin wordt beheerd door Bezoekerscentrum Mar & Klif met veel inzet van vrijwilligers. Mar & Klif ontvangt hiervoor een vergoeding van de huidige gemeente De Fryske Marren. In de bijlage hierover een aparte verantwoording.

Nationaal Landschap Zuidwest Fryslân

Mar & Klif is al jarenlang actief op het vlak van het Nationaal Landschap en neemt op dit gebied verschillende initiatieven. De organisatie ontvangt daarvoor een bijdrage van de provincie.

Landschapsbiografie: Op 30 oktober 2019 is de digitale Landschapsbiografie feestelijk onthuld. Deze biografie is door Cultuurland Advies ontwikkeld in opdracht van Mar & Klif en de gemeenten De Fryske Marren en Súdwest-Fryslân. Het is een prachtig naslagwerk geworden waar allerlei partijen veel informatie over het landschap kunnen vinden en waar ook veel vervolgvactiteiten aan kunnen worden verbonden. Conform de afspraken met de provincie hebben wij ons ingezet voor verdere ontwikkeling van de Landschapsbiografie, waarbij de prioriteit lag bij de realisatie van een prikkertjessysteem. Hiermee kunnen bezoekers van de website aanvullende informatie op de site achterlaten. De realisaties hiervan blijkt een taai proces te zijn. Enerzijds vanwege de vraagstukken rondom de privacy van de mensen die informatie achterlaten, anderszijds omdat de website gehost wordt door de provincie en de gemeente De Fryske Marren. Het prikkertjessysteem was eind 2020 ondanks regelmatig aandringen van onze kant op voortgang nog niet gerealiseerd. We hopen dat dit in 2021 wel gaat lukken. Omdat het prikkertjessysteem

waarmee meerdere activiteiten ondernomen om de landschapsbiografie bij het publiek onder de aandacht te brengen. Zo is in maart 2020 een bijeenkomst georganiseerd voor geïnteresseerden (o.a. cursisten Ambassadeur van het Nationaal Landschap), waarbij Cultuurland een toelichting op de landschapsbiografie gaf. Een tweetal andere bijeenkomsten (voor historische verenigingen en voor ambtenaren) zijn wel gedeeltelijk voorbereid, maar vanwege Corona uiteindelijk toch niet door

gegaan. Omdat Corona sowieso fysieke bijeenkomsten in 2020 in de weg stond, hebben we uiteindelijk meer ingezet op communicatie over de Landschapsbiografie via andere wegen, zoals regelmatig aandacht in social media, artikel in Groot De Fryske Marren, etc. Verder hebben we de combinatie tussen de online lands

Cursus Ambassadeur: In 2020 heeft Mar & Klif voor de tiende keer de cursus Ambassadeur van het Nationaal Landschap georganiseerd. Deze cursus is primair bedoeld voor mensen die met toeristen werken, maar ook andere geïnteresseerden zijn van harte welkom. Doel is dat de cursisten meer kennis krijgen van het Nationaal Landschap en daardoor hun gasten en andere mensen kunnen informeren over de bijzondere waarden daarvan. Belangrijk effect is ook dat toeristische ondernemers elkaar door deze cursus beter kunnen vinden en meer samenwerken.

De cursus bestaat uit 6 dagdelen. Tijdens het 1e dagdeel staat de kennismaking centraal, het 2e en 3e dagdeel (één hele dag) wordt d.m.v. lezingen dieper ingegaan op de ontstaansgeschiedenis en natuur van het gebied, het 4e en 5e dagdeel (eveneens één hele dag) bestaan uit een bus excursie en het laatste dagdeel is de slotbijeenkomst met een goede spreker en presentaties van alle cursisten. Elke cursist doet tijdens de cursus een onderzoek, waarvan de resultaten tijdens de slotbijeenkomst worden gepresenteerd.

De cursus wint de afgelopen jaren aan populariteit. In 2020 hebben wij voor de derde keer de cursus in twee groepen aangeboden. In totaal deden dit jaar 40 cursisten mee, die allemaal erg enthousiast waren. Daarmee kwam het totale aantal (oud)cursisten op een kleine 270 uit. Bijzonder was dat de slotbijeenkomst plaats vond vlak voor de eerste lockdown, in Lokaal 55. Een bijzonder moment.

Nieuw initiatief is om het netwerk tevens te verbinden aan een Platvorm Vraag een ambassadeur. Voor 2021 willen wij dat koppelen aan het landelijk NBTC themajaar Ode aan het Landschap

Onderzoek rol/functie Nationaal Landschap: Al langere tijd oriënteert Mar & Klif zich op de vraag welke rol het Nationaal Landschap in de regio kan spelen en wat de functie van Mar & Klif daarbij zou moeten zijn. Dit mede in het licht van de verandering in financiering van het Nationaal Landschap, dat geen rijkstaak meer is, maar een provinciale. Als gevolg van deze overheveling van taken is het Nationaal Landschap min of meer 'verweesd' geraakt. Met de overheden zijn we op zoek naar de meest werkbare vorm om hier invulling aan te geven. Het vinden van een praktische werkwijze waar betrokken stakeholders zich in kunnen vinden blijkt echter nogal lastig te zijn.

Vooruitlopend daarop is Mar & Klif al wel in gesprek met verschillende partners. Met de Agrarische Natuurvereniging Noardlike Fryske Wâlden en de Coöperatieve vereniging Súdwestkust hebben gesprekken plaats gevonden over afstemming, respectievelijk nauwere samenwerking op het gebied van educatie.

Educatie Nationaal Landschap: Sinds 2016 bieden we voor individuele bezoekers (gezinnen) en scholen het educatief programma Quest aan, dat gaat over het Nationaal Landschap. Bureau Erfgasten heeft ons geholpen om deze aantrekkelijke en gevarieerde 'speurtocht' door de tentoonstelling te maken. Op 4 tablets verspreid door het gebouw zijn opdrachten te vinden. Met tekst, foto's en film wordt de opdracht toegelicht. De opdrachten variëren van het naspelen van 'opgravingen', het wegen van stenen, het uitpluizen van braakballen tot 'vissen op het IJsselmeer'. In het jaar 2019-2020 is het

programma in verband met Corona minder vaak afgenomen (8 keer, 10 groepen zijn helaas afgezegd). We hopen dat we in 2020/2021 weer meer scholen mee kunnen doen.

De afgelopen jaren hebben we ook het project 'Op avontoor by de boer' aangeboden, via Groen Doen. Het aantal schoolgroepen liep de afgelopen jaren terug, mogelijk doordat er via Groen Doen inmiddels ook de activiteit Boer op Noord worden aangeboden voor jongere kinderen. We hebben het project inmiddels stopgezet en beraden ons op een eventuele doorstart.

Samenwerkingen Nationaal Landschap: Mar & Klif werkt op allerlei vlakken samen met andere partners aan het zichtbaar en herkenbaar maken van het Nationaal Landschap. Zo is samen met de VVV een wandelkaart Zuidwest-Fryslân uitgebracht en besteden de gemeentegidsen op ons initiatief aandacht aan het Nationaal Landschap. Ook de wandelansichtkaart door het Stuwwallenlandschap is zo'n mooi initiatief. Mar & Klif zoekt nadrukkelijk de samenwerking met VVV Waterland van Friesland om via hun kanalen het Nationaal Landschap te promoten. Daarvoor geven wij regelmatig input voor leuke artikelen, maken we redactionele input voor de Waterland van Frieslandmagazines, foto's, etc. Het is mooi om te zien dat onze inspanningen resultaat hebben en dat de promotie van het Nationaal Landschap door Waterland van Friesland steeds beter wordt opgepakt.

Promotionele aandacht en bezoekersaantallen

Op de website is informatie over het bezoekerscentrum en een activiteitenkalender te vinden. Natuurlijk maakt Mar & Klif ook gebruik van het internet om de eigen activiteiten en het Nationaal Landschap in bredere zin onder de aandacht te brengen. Via facebook volgen ca. 1.000 mensen onze activiteiten. Onze persberichten worden regelmatig door de pers opgepakt en ook bloggers besteden aandacht aan ons. Een kleine greep van de artikelen die over ons zijn verschenen of in samenwerking met ons:

- 14 februari LC: Help pake en beppe Smullen geblazen in Mar & Klif (14 febr 2019)
- 8 februari LC Binnenland Gaasterland door Paul Straatsma (over Landschapsbiografie i.s.m. Jan Tijtsma, Japke)
- Maart ANWB Kampioen input artikel Gaasterland Paul Vreuls in opdracht Inge Mink
- April Beleef Balk, glossy bewaarmagazine input aangeleverd. Martine van der Linden NDC mediagroep
- Blogster Bregje van Blog Wandelvrouw, <https://www.wandelvrouw.nl/waterland-van-friesland/>, waarin een bezoek aan Mar & Klif wordt gebracht
- Blogster Antoinette Spaan We12 Travel, <https://www.we12travel.com/waterland-van-friesland/>, waarin Mar & Klif een startpunt is op weg naar Libellenreservaat
- 31 mei Telegraaf artikel Kliffen van Gaasterland
- Juni Blogster Bijzonderplekje.nl persreis Merk Fryslân input over NlzwF
- Juni Toeractief – via Merk Fryslân informatie over wandelroute Gaasterland
- Juni NKC camperclub input geleverd over Gaasterland Bezoek MK Free publicity Blogster Marja
- 29 augustus Radio 5 Zin in weekend Odulphuspad, o.a. bezoek aan Oudemirdumerklif
- December Persreis Wendy online voor Waterland van Friesland met o.a. een bezoek aan de Wyldemerck

Het bezoekersaantal van Mar & Klif, inclusief de VVV, kwam dit jaar naar schatting uit rond de 20.000¹. Het bezoekersaantal wordt niet heel precies gemeten. We gaan er van uit dat ongeveer 2/3^e van de bezoekers niet alleen de winkel bezoekt, maar ook echt het bezoekerscentrum in gaat en bekijkt (ca. 13.000 in 2020). Daarmee ligt het bezoekersaantal voor beide ongeveer 6.000 lager dan in 2019.

---

¹ Het bezoekersaantal wordt niet heel precies gemeten. In de buitendeur is een elektronische teller geïnstalleerd die het aantal bewegingen in en uit het gebouw registreert (61.442 in 2020). Daarmee worden alle bezoekers van het gebouw geteld. Van dit aantal worden 22.000 bewegingen (het in- en uitlopen van (vrijwillige) medewerkers) afgetrokken. Het resterende getal wordt door twee gedeeld (in- en uitlopen door dezelfde persoon).

NME –netwerk Groen Doen

Want Groen moet je doen!

Ontstaan van Groen Doen

Al sinds 1995 is aan Mar & Klif ook een afdeling Natuur- en Milieueducatie verbonden. Deze afdeling is opgericht op initiatief van de gemeenten Gaasterlân-Sleat, Lemsterland en Nijefurd. In de regio waren nog een viertal andere NME-centra. Met de komst van de nieuwe fusiegemeente Súdwest-Fryslân was er bij de gemeenten de behoefte om de NME-voorziening binnen het onderwijs in deze hele nieuwe gemeente op dezelfde manier te organiseren. In 2011 heeft Mar & Klif de werkzaamheden op het gebied van Natuur- en Milieueducatie uitgebreid en is een heel nieuwe werkwijze opgezet: Groen Doen. In de jaren daarna hebben we deze werkwijze verder ontwikkeld.

Groen Doen-aanbod in 2019-2020

Groen Doen is opgezet als een netwerk, waarin aanbod van verschillende partners samen wordt gebracht. Binnen het Groen Doen aanbod kunnen scholen kiezen voor uiteenlopende (buiten)activiteiten. Deze variëren van een kabouterpad voor kleuters tot een biologiedag in het Flietsterbosk tot een bezoek aan het Woudagemaal. De Groen Doen afdeling van Mar & Klif is de organisator van dit netwerk. Sommige activiteiten worden helemaal georganiseerd door de afdeling Groen Doen van Mar & Klif, bij andere activiteiten verzorgt deze afdeling alleen de publiciteit en de inschrijving van de scholen en zorgt een andere partij (bv. Staatsbosbeheer, het Woudagemaal) of een particuliere aanbieder voor de uitvoering van de activiteit.

Basisscholen kunnen tegen betaling van een bedrag per leerling (in 2019-2020 was dat € 3,50) lid worden van dit netwerk en dan onbeperkt gebruik maken van het aanbod van Groen Doen. In schooljaar 2019-2020 waren 84 scholen lid, een bereik van ongeveer 90% van de scholen. Ieder jaar zijn er enkele scholen die het lidmaatschap opzeggen, vaak ook door fusie. Meestal komen er ieder jaar 1 of 2 scholen bij.

In het begin van het schooljaar 2019-2020 is door de abonnee-scholen goed gebruik gemaakt van het activiteitenaanbod van Groen Doen. Door het coronavirus was Groen Doen helaas genoodzaakt een groot aantal activiteiten te annuleren. De basisscholen zijn van 16 maart tot 11 mei gesloten geweest. Vanaf 11 mei waren scholen gedeeltelijk open en vanaf 8 juni konden de klassen weer volledig naar school. Dit is precies de periode dat het voorjaarsprogramma wordt aangeboden. Helaas moest Groen Doen in deze periode hierdoor 425 activiteiten annuleren. De organisatie heeft in deze periode de scholen ondersteund met nieuwsbrieven met informatie over thuisonderwijs. Ook is er hard gewerkt aan een alternatief programma. Hierdoor hebben in het voorjaar toch nog 63 alternatieve activiteiten kunnen plaatsvinden.

Voor de sluiting van de scholen hebben de scholen goed gebruik gemaakt van verschillende gastlessen, waarbij een gastdocent op school komt. De gastlessen Afval laat je niet zwerven, Ho net yn e Klike!, Duurzaam bezig en 5x Beter Bezig zijn in de winterperiode veel geboekt. In het najaar van 2019 hebben de scholen gebruik gemaakt van materiaalpakketten zoals de champignon- en oesterzwampakketten zodat de natuur naar de klas kon worden gehaald.

De diverse scholen konden in 2019 op excursie of een buitenactiviteit onder begeleiding van eigen docent of vrijwilligers doen. Tot half maart 2020 en in september en begin oktober 2020 hebben we ook diverse excursies kunnen uitvoeren. Na de herfstvakantie werden de maatregelen strenger waardoor we het excursieaanbod vanaf dat moment hebben geannuleerd. Materiaalpakketten, (digitale) gastlessen en leskisten zijn in de periode wel aangeboden.

Van oudsher is het uitlenen van leskisten een belangrijk onderdeel van het NME-werk. Wij bieden deze leskisten nog steeds aan en er wordt ook nog goed gebruik van gemaakt. In het voorjaar van 2020 was het helaas niet mogelijk gebruik te maken van de bezorgdienst via Fers (voorheen Biblionet) in verband met de coronamaatregelen. Groen Doen heeft daarom een eigen vervoer opgezet zodat scholen alsnog goed gebruik konden maken van de leskisten. Hierdoor hebben we in deze periode 42 leskisten op diverse scholen kunnen bezorgen.

Schooljaar 2019/2020

	Aantal scholen	Aantal leerlingen	Leskisten	Materiaalpakketten	Op Excursie	(Gast)les op school	Himmeldei	Totaal
Súdwest-Fryslân	51	6.256	140 32 (11)	54 0 (88)	142 18 (156)	30 2 (27)	5 0 (21)	371 52 (303)
De Fryske Marren	33	3.810	61 10 (10)	39 0 (42)	99 0 (48)	84 1 (5)	0 0 (17)	283 11 (122)
Totaal	84	10.066	243	93	259	117	5	717
<i>Totaal incl. annuleringen</i>			<i>(264)</i>	<i>(223)</i>	<i>(463)</i>	<i>(149)</i>	<i>(43)</i>	<i>(1.142)</i>

Gebruik Groen Doen in schooljaar 2019-2020

Aantal | alternatief aanbod

(geannuleerd door Groen Doen i.v.m. corona en sluiting scholen)

Bijzondere activiteiten in 2020

Het jaar 2020 kenmerkt zich vooral door het Corona-virus. Hierdoor is een deel van de activiteiten geannuleerd. Groen Doen heeft ingespeeld op deze situatie. In Coronatijd heeft Groen Doen een alternatief aanbod opgezet voor scholen. Naast de tips voor thuiseducatie bestond dit alternatief aanbod uit:

- Aangepaste gastles Zadenles (zelf uit te voeren door docent)
- Digitale gastlessen van Museum Joure
- Theatervoorstelling Fladdertje op schoolplein
- Excursie Lammetjes op schoolplein
- Alternatief vervoer voor leskisten zodat scholen hier gebruik van konden maken.

De coronatijd is ook gebruikt om leskisten en excursies te actualiseren en nieuwe leskisten en gastlessen te ontwikkelen die in het voorjaar van 2021 in het aanbod komen. Dit heeft betrekking op een leskist Bijen voor boven- en onderbouw, leskist De Wolf, leskist en gastles Energie, excursie Kippen in de Boomgaard en de gastlessen Smaaklessen.

Duurzaamheid

Op verschillende manieren besteden we het hele jaar aandacht aan duurzaamheid in de breedste zin van het woord. In al onze activiteiten zijn deze thema's verweven en we bieden ook activiteiten aan waarin deze thema's centraal staan. Zo besteden we veel aandacht aan het opruimen van zwerfafval, maar ook aan het goed scheiden van afval, waardoor afval geen afval meer is, maar de grondstof voor nieuwe producten. Ook gifgebruik, biodiversiteit, de energietransitie, circulaire economie en andere thema's komen regelmatig aan bod. De nieuwe gastles en leskist Energie sluiten hier ook goed op aan.

Activiteiten die we rondom deze thema's organiseren zijn bv. de klassieke Himmeldei (samen met de gemeenten georganiseerd). Voor kleuters bieden we het succesvolle Fladdertje aan, over zwerfafval. Sinds 2018 werken we ook samen met de Plastic Soup-foundation die gastlessen op scholen verzorgt.

In het najaar van 2018 en voorjaar van 2019 zijn we samen met het netwerk Duurzame Dorpen (met als trekker Lucy Gelderblom) en de gemeente De Fryske Marren gestart met een groene containerproject. Inzet van de gemeente is dat alle basisscholen een groene container op school hebben. Een doelstelling die wij van harte ondersteunen. De gemeente regelt de containers en groene emmertjes voor in de klas. Samen met het netwerk Duurzame Dorpen regelen wij gastlessen 'Ho net yn e klike!' op alle basisscholen. De laatste scholen hebben de gastlessen in 2019 gekregen.

Organisatorische ontwikkelingen

In 2020 zijn een aantal organisatorische ontwikkelingen ingezet. Ten eerste is per 1 april 2020 een nieuwe coördinator aangetrokken, Mayke Kloetstra-De Jong.

Ook zijn we de gastdocent/educator Tea Wijnja van Museum Joure breder gaan inzetten. Naast de excursies en gastlessen van Museum Joure gaat zij ook de gastlessen Smaaklessen geven en neemt ze de gastlessen over Afval en duurzaamheid over van de gastdocent duurzaamheid. Daarnaast hebben we nieuwe gastdocenten geworven. Gastdocent Fenna Portena is in dienst gekomen die o.a. de gastlessen Underweizz, Takken en Energie gaat geven en ook excursies gaat geven in Museum Joure. Tevens hebben we twee gastdocenten geworven die we projectmatig kunnen inzetten op het ontwikkelen van nieuwe projecten.

Hiernaast blijven we werken met onze vrijwilligers. Zij begeleiden diverse activiteiten en Ontdekpaden of ze zijn actief in de leskistengroep. Een onmisbare groep mensen binnen de organisatie.

Contacten partners

Door de manier van werken waarbij Groen Doen als een soort 'makelaar' optreedt en deels activiteiten van derden aanbiedt aan de scholen, is er veel en intensief contact met de partners. Soms is dat overleg groepsgewijs, bv. met de verschillende natuurorganisaties of met groepen boeren, soms individueel (bv. met de musea/bezoekerscentra die activiteiten aanbieden). De aard van het contact is ook heel divers. Sommige partners zijn heel erg ervaren in het ontwikkelen en begeleiden van schoolactiviteiten, anderen kunnen wel een steuntje in de rug gebruiken. En dat verlenen we dan graag.

Contacten scholen

Groen Doen bezoekt ieder jaar verschillende scholen, liefst tijdens het teamoverleg, om daar tekst en uitleg te geven over het aanbod van Groen Doen en de mogelijkheden om projecten op maat aan te passen. In 2020 is het door de corona-maatregelen niet mogelijk geweest scholen te bezoeken. Er is echter wel veel contact met scholen geweest via mail en telefoon. Op deze manier hebben we in coronatijd de scholen toch kunnen ondersteunen en advies kunnen geven. Hiernaast is de digitale nieuwsbrief ontwikkeld. Scholen worden 6 à 8 keer per jaar per mail geïnformeerd over het aanbod, suggesties en andere leuke weetjes en tips.

Netwerken

Groen Doen is actief binnen verschillende netwerken. Natuurlijk is er regelmatig overleg met het IVN en de andere NME-centra in Friesland. Daarnaast sluit Groen Doen ook aan bij het 'Jong leren eten'

netwerk en het netwerk op het gebied van boerderij-educatie. Verder hebben we nauw contact met de natuurorganisaties in de regio.

Bekendheid Groen Doen

Als Groen Doen zijn we primair gericht op bekendheid bij het onderwijs. We informeren de scholen regelmatig met (digitale) nieuwsbrieven, affiches en brochures met ons aanbod. Dat werkt altijd heel goed en leidt tot vele boekingen via onze website. Via Facebook bieden we tenminste iedere week een update van onze activiteiten. Afgelopen jaar zagen we het aantal volgers van de pagina stijgen. Deze stijging willen we het aankomende jaar aanhouden, zodat we ook via social media de leerkrachten en scholen kunnen bereiken.

Met enige regelmaat wordt er in de pers verslag gedaan van activiteiten die via Groen Doen worden georganiseerd. Omdat we vaak ook de makelaar of organisator zijn en niet altijd de uitvoerder, is de naam Groen Doen niet altijd terug te lezen.

Organisatie stichting Erfgoed, Natuur en Landschap

Samenstelling van het bestuur

De bestuurssamenstelling in 2020 was grotendeels stabiel. In de loop van het jaar trad Evelien Blaauw als secretaris af en trad Willeke ten Noever Bakker toe om deze functie te vervullen. Met haar is de kennis van het onderwijs in het bestuur gewaarborgd.

Functie	Naam	Aanstelling	
Voorzitter	Dhr. Peter de Jonge (Heerenveen)	2018	
Penningmeester	Mevr. Anne Carine Verhage (Oudemirdum)	2018	
Secretaris	Mevr. Evelien Blaauw (Joure, afgetreden) Mevr. Willeke ten Noever Bakker (Joure, toegetreden)	2018 2020	
Lid	Mevr. Lea Limonard (Joure)	2018	
Lid	Dhr. Ger Bosklopper (Sneek)	2019	
Lid	Mevr. Riek van der Vlugt (Lemmer)	2018	

Medewerkers

Samenstelling van het team medewerkers per 31/12/2020		
Jan van der Molen	Beheerder Museum Joure	Ca. 0,9 fte, via Empatec
Reitze Hof	Beheerder Museum Joure	Ca. 0,9 fte via Empatec
Margreet van der Zee	Conservator (m.n.) Museum Joure	0,8 fte
Joke Krul	Secretariaat/projecten/vrijwilligers-ondersteuning (m.n. Museum Joure)	0,6 fte
Sabine Boode	Projecten en evenementen (m.n.) Mar & Klif Coördinatie Gaasterlandse Natuurweek	0,5 fte
Mayke Kloetstra-De Jong	Coördinatie educatie (m.n.) Groen Doen	0,6 fte
Geertje Bouma-Posthuma	Balie Mar & Klif en VVV Waterland van Friesland Back-office VVV Waterland van Friesland Organisatie cursus Nationaal Landschap	Wisselend aantal uren
Japke Zwaan-De Vries	Balie Mar & Klif en VVV Waterland van Friesland Administratie Groen Doen	Wisselend aantal uren
Trea Leegstra	Balie Mar & Klif en VVV Waterland van Friesland Back-office VVV Waterland van Friesland	Wisselend aantal uren
Pytsje Bokma-Westerdijk	Balie Mar & Klif en VVV Waterland van Friesland	Wisselend aantal uren
Tea Wijnja	Educator Museum Joure Gastdocent Groen Doen	Wisselend aantal uren
Fenna Portena	Gastdocent Museum Joure en Groen Doen	Wisselend aantal uren
Iris Nutma	Directeur	0,8 fte
Martsen Metselaar	Fin. administratie	0,5 fte

Donna van der Gragt heeft per 1 februari 2020 afscheid genomen van de organisatie en is opgevolgd door Mayke Kloetstra-de Jong. Gastdocenten Barbara Jansen en Paul Hooimoedt zijn gestopt met hun werk bij ons en in verband met vervroegde pensionering is ook de detachering van Hans van de Water bij ons (met als standplaats Heempark Heeg) beëindigd. Aan de samenwerking met Vera Damhuis is

een einde gekomen. Haar rol bij het museum is overgenomen door Tea Wijnja. Rond de jaarwisseling is een vacature uitgezet voor gastdocenten voor gecombineerde werkzaamheden bij Groen Doen en Museum Joure. Bij de balie van Mar & Klif is afscheid genomen van Marijke Klijnstra, die een periode invalwerk heeft gedaan. Haar uren zijn overgenomen door Trea Leegstra en Pytsje Bokma.

Ieder jaar is er bij onze organisatie ook ruimte voor stagiaires. Naast scholieren die bij ons een maatschappelijke stage lopen, zijn er ook regelmatige stagiaires van de opleiding Marketing en Communicatie. In 2020 waren dat Julia Hofstee en Helen Smand. Bij Groen Doen heeft Famke Greengrass stage gelopen.

Vrijwilligers

Stichting Erfgoed, Natuur en Landschap kan niet bestaan zonder de inzet van heel veel vrijwilligers. Sommige zijn er heel regelmatig, andere doen zo nu en dan een klus. De meeste vrijwilligers zijn verbonden aan één van de drie afdelingen van onze organisatie.

Actief bij Museum Joure zijn:

- Werkgroep De Witte Os: ca 15 personen, die ieder 2 of meer dagdelen per week werken
- Werkgroep Museumcafé: ca 25 personen, die meestal 1 of meerdere dagdelen per week werken
- Werkgroep balie di t/m vr: ca 5 personen, die 1 of 2 dagdelen per week werken
- Werkgroep balie za/zo: ca. 25 personen, die meestal 1 dagdeel per maand of per 6 weken werken
- Werkgroep rondleiders: ca. 9 personen, die heel wisselend werken
- Werkgroep Histoarysk Wurkferbân Skarsterlân, ca. 30 personen
- Werkgroep educatie: ca. 4 personen, die aanwezig zijn als er schoolgroepen zijn
- Klusmannen- en tuinmannen: ca. 6 personen, waarvan de meesten iedere week aanwezig zijn
- Werkgroep collectie: ca. 5 personen, waarvan de meeste iedere week aanwezig zijn
- Vakmannen/-vrouwen: er is een vaste groep van ca. 5 vrijwilligers die iedere donderdag bij het museum in de drukkerij aan het werk zijn. Een club van ca. 3 vrijwilligers brandt regelmatig koffie voor de verkoop in de Witte Os en geeft ook demonstraties. Daarnaast is er een 'pool' van vakmannen en -vrouwen in andere beroepen (koffie branden, zilver smeden, e.d.) die regelmatig demonstraties geven en andere klussen doen.

Actief bij Mar & Klif zijn:

- Schoonmaak en onderhoud van het gebouw: 3 vrijwilligsters
- Onderhoud Heemtuin: ca. 5 a 6 vrijwilligers
- Kindermiddagen: 1 vrijwilliger
- Onderhoud Vlindertuin: 6 vrijwilligers
- Onderhoud gebouw: 2 à 3 vrijwilligers
- En vrijwilligers die uiteenlopende klussen doen, van koeriersdiensten tot foto's maken, etc.

NME Groen Doen: bijna 20 vrijwilligers

- Leskistwerkgroep: ca 5 vrijwilligers
- Begeleiding verschillende schoolgroepen: ca. 15 vrijwilligers

Financiën

Op deze plek een korte samenvatting van de financiële resultaten van onze stichting. Meer gedetailleerde informatie is op te vragen via info@museumjoure.nl.

BALANS PER 31 DECEMBER 2020

ACTIVA	31-12-2020	31-12-2019
	€	€
VASTE ACTIVA		
MATERIELE VASTE ACTIVA		
Verbouwingen	17.013	18.652
Inventaris Museum	10.697	17.216
Inventaris M&K/NME	-	260
Andere bedrijfsmiddelen	1	5.129
Automatisering	<u>17.272</u>	<u>7.667</u>
	44.983	48.924
VLOTTENDE ACTIVA		
Vorraden	24.918	32.486
Vorderingen	124.561	86.380
Liquide middelen	<u>496.504</u>	<u>215.262</u>
	645.983	334.128
	<u>690.967</u>	<u>383.052</u>
PASSIVA		
EIGEN VERMOGEN	148.932	134.292
VOORZIENINGEN	54.427	43.234
KORTLOPENDE SCHULDEN	<u>487.608</u>	<u>205.526</u>
	<u>690.967</u>	<u>383.052</u>

STAAT VAN BATEN EN LASTEN	2020	2019
	€	€
OPBRENGSTEN		
Opbrengst activiteiten historische collectie	77.778	98.208
Brutowinst winkel- en horecavoorziening	15.398	45.394
Bijdragen van particulieren	41.821	40.580
Huuropbrengsten	665	1.439
Opbrengsten Mar en Klif	39.276	38.565
Gemeentelijke subsidie	359.041	350.127
VVV	35.800	46.468
Opbrengsten NME Groen Doen	24.214	37.840
Bijzondere inkomsten ivm Corona	<u>64.912</u>	<u> </u>
	658.904	658.621
BEDRIJFSKOSTEN		
Personeelskosten	380.745	406.872
Afschrijvingen	13.033	10.384
Huisvestingskosten	141.771	131.907
Inventariskosten	7.502	9.391
PR en marketing	24.584	20.497
Algemene en kantoorkosten	34.250	27.950
Kosten activiteiten	<u>57.495</u>	<u>50.745</u>
	659.381	657.745
	-	
EXPLOITATIERESULTAAT	<u><u>477</u></u>	<u><u>875</u></u>

Subsidies en sponsors

Onze stichting mag zich ieder jaar verheugen in de steun van verschillende organisaties. De gemeente De Fryske Marren is medefinancier van alle afdelingen. Gemeente Súdwest-Fryslân subsidieert de afdeling Groen Doen en de provincie Fryslân ondersteunt de taken van Mar & Klif op het gebied van het Nationaal Landschap.

Mar & Klif is het bezoekerscentrum van het landschap. De drie natuurorganisaties die in dit landschap actief zijn (Staatsbosbeheer, It Fryske Gea en Natuurmonumenten) steunen het bezoekerscentrum ook financieel. Helaas heeft Natuurmonumenten aangegeven de financiële steun te beëindigen.

Museum Joure rekent jaarlijks op de sponsorbijdragen van een aantal grote sponsors, nl. Douwe Egberts, de Rabobank en Spanninga Metaal. Ook de Vereniging Vrienden van Museum Joure zorgt voor een substantiële ondersteuning.

Bijlage 1. Aanwinsten

aanwinsten 2020 Museum Joure schenking objecten		
<i>SCHENKING</i>		
<i>nummer</i>	<i>voorwerp</i>	<i>verworven van</i>
2020-3	theewekker om thee 6 minuten te laten trekken in de theemonsterkamer	mw. Kahrel-Hemelrijk
2020-8	zilveren lodereindoosje Chr.BJ. Brunings	dhr. Van der Wal
2020-23	clichés en folders van Christelijk Vakantiecentrum Sondel	dhr. Zandbergen
2020-34/35	staande klok, eeuwklok, vervaardigd door U. Stinne 1938 met documentatiemap	mw. Stinne
2020-38	koffieblik met wereldkoffies Douwe Egberts	dhr. Tolsma
2020-39	kartonnen bekertje horend bij Senseo koffiezetapparaat	dhr. Tolsma
2020-40	naaimand of wolmand	mw. Oosterbaan
2020-42/43	twee juweliersdoosjes G. Spanninga, Joure	fam. Huitema
2020-46	gietijzeren haardkachel	dhr. Buis
2020-47	gietlepel voor de loodmachine zetterij	uit nalatenschap Joop Visser
2020-49	schilderij skûtsjes, Marten Buis	mw. Rusticus-Oppewal
2020-50	rieten fietsmand Douwe Egberts'	dhr. Bruning
2020-53	blikje Buisman GS	dhr. Van der Werf
2020-54/55/56	staartklok met mechaniek vissertjes met kooltjestang en tondeldoos	mw. Geersing
2020-57	gevelsteen met familiewapen Vegelin van Claerbergen	dhr. Postma
2020-58/59/60	machines en divers gereedschap zilversmederij	Fries Museum
2020-61	staartklok dubbele kap met wijzerplaat ballonvaart	fam. Schellinger
<i>AANKOOP</i>		
2020-1	porseleinen tabakspijp met afbeelding fruitboom en tekst Dirk Glaz, Joure 1888	dhr. Hubee
<i>BRUIKLEEN</i>		
OKS 2020-003	zilveren beker met inscriptie Intse Feickes ende Ulck Iedses, anno 1644	Ottema-Kingma Stichting

Toegezegde schenking, dhr. Schothorst wil zijn collectie Zwerfstenen na zijn overlijden aan Mar & Klif schenken.

Bijlage 2. Een beknopte geschiedenis van Museum Joure

Op 1 juli 1976 opende de voorganger van Museum Joure, stichting Johannes Hessel Huis, de deuren in het voormalige pakhuis van Douwe Egberts aan de Geelgietersstraat. In het pand was een expositie te zien over de geschiedenis van Douwe Egberts. Op de eerste verdieping van het pakhuis vestigde zich het Natuurmuseum, toen nog een aparte stichting. Op de zolder organiseerde de Culturele Raad van de gemeente exposities op het gebied van beeldende kunst.

Door de tijd heen breidde het museum zich langzamerhand uit. Nieuwe panden, collecties en taken werden aan het museum toegevoegd. In 40 jaar is er zeker heel veel veranderd en is het museum uitgegroeid tot één van de grootste museumcomplexen van Friesland. Een beknopte samenvatting van de veranderingen door de jaren heen.

Jaar	Wat
1980	Museumwinkel De Witte Os aan de Midstraat 97 geopend
1981	Geboortehuis van Egbert Douwes in de museumtuin geplaatst
1984	Museumstraat aangelegd (verbindingsweg tussen de Sinnebuorren en het Waagplein)
1986	Keverling pakhuis en Keverling kantoor (huidige ambachtengebouw) aan het museum toegevoegd
1989	Kadehuisje in beheer bij het museum als beheerderswoning
1991	'Metaalfabriek Keverling' toegevoegd aan het museum, met presentatie over Keverling en Fries Grafisch Museum
1993	Heemkundig werkverband Skarsterlân opgericht (latere HWS)
2001	Pand 99 aan Museum Joure toegevoegd, nieuwe horecavoorziening en nieuwe tentoonstellingsruimte. Kultuerried organisatorisch onderdeel van Museum Joure
2004	Fusie Natuurmuseum en Johannes Hesselhuis tot Museum Joure
2006	Kadehuisje ingericht met koperslagerswerkplaats en koffiebranderij
2009	Depot verhuist naar ruimtes van voormalige lokale omroep Oskar, It Sael wordt helemaal opgeknapt en ingericht met Friese klokken
2012	Museum Joure neemt afscheid van de natuurexpositie, deze verhuist naar Bezoekerscentrum Mar & Klif in Oudemirdum. Ook wordt afscheid genomen van de bakkerij-tentoonstelling, de bovenverdieping van het Ambachtengebouw wordt ingericht als educatieruimte
2013	Het Johannes Hessel Pakhuis wordt opnieuw ingericht met op de begane grond een expositie over koffie, op de eerste verdieping een expositie over thee en ook de zolderverdieping wordt opgeknapt. Hier heeft het Histoarysk Wurkferbân Skarsterlân zijn werkplek
2015	Museum Joure stopt onder druk van de bezuinigingen met het organiseren van voorstellingen en concerten buiten de eigen gebouwen (van oudsher de Kultuerried-activiteiten), zoals de concerten in Park Heremastate, de concerten in de verzorgingstehuizen en de theatervoorstellingen in It Haske en de Rjochtdei
2016	Museum Joure stopt met de organisatie van de exposities in de bibliotheek en het gemeentehuis. De expositiewerkgroep gaat als een zelfstandige stichting verder: de stichting Keunst en Keur
2018	Fusie Museum Joure met Bezoekerscentrum Mar & Klif tot stichting Erfgoed, Natuur en Landschap. Herinrichting panden Midstraat 97 en 99, met een centrale balie, doorgang naar de Witte Os en de realisatie van een nieuwe zaal

Bijlage 3 Jaarverslag Histoarysk Wurkferbân Skarsterlân (HWS) 2020

Het was het afgelopen jaar niet zo druk op de studiezolder van het Johannes Hessel Pakhuis door de beperkende maatregelen vanaf maart vanwege de coronapandemie. Enkele HWS-leden zagen af van activiteiten in verband met een kwetsbare leeftijd of gezondheid en het HWS in zijn geheel beperkte zich tot het hoogst noodzakelijke, er door middel van een schema voor zorgend, dat er niet teveel mensen tegelijk op de zolder actief waren.

In januari trad Henk Hoekstra terug als voorzitter en nam Theo Huisman deze functie over. Voorlopig voor een jaar, omdat hij nog betrekkelijk onbekend was met de activiteiten van het HWS en er nog niet zeker van was of deze taak hem zou liggen. Verder bestond het dagelijks bestuur uit: Ben de Jong, secretaris, Tjerk Algera, tweede secretaris, Jaap Halma, penningmeester en Hanneke Staal, algemeen lid. Naast Hanneke, die al in een eerder stadium te kennen had gegeven af te willen zien van de functie van vicevoorzitter en haar verantwoordelijkheden in het DB graag wil beperken tot documentatiezaken, liep Dinie Stuiver zich de laatste maanden warm als kandidaat DB-lid algemene zaken. Dat hield in, dat het vicevoorzitterschap een collectieve verantwoordelijkheid werd voor het DB in 2020. En het collectief moest al meteen in actie komen, omdat voorzitter Theo in het tweede gedeelte van het jaar langdurig geveld werd door een nare en hardnekkige infectie.

Hij was overigens niet de enige, die met gezondheidsproblemen kampte. Meer leden van het HWS werden geconfronteerd met het feit, dat ze ouder en ook kwetsbaarder worden. O.a. Johan Halstein en Boudewijn v.d. Werf maakten en maken wat dit betreft een zorgwekkende periode door.

Auke Hartstra gaf te kennen zich voorlopig als HWS-lid terug te trekken in verband met andere werkzaamheden en Gert Bazuin heeft te kennen gegeven op termijn interesse te hebben in het HWS-lidmaatschap en mee te willen helpen het fotoarchief aan te vullen.

Het DB had maandelijks een vergadering of op zijn minst contact. Het AB kwam noodgedwongen slechts tweemaal bijeen in januari en maart. Ben heeft tweemaal de AB-leden geïnformeerd met een overzichtsverslag van de activiteiten dit jaar.

Wat betreft het 'na de pauzeprogramma' moesten we ons ook beperken.

In januari verzorgde Jaap Halma een korte presentatie van een aantal foto's van Piet Postma en in maart konden we nog net een interessante lezing organiseren met Bertus Mulder over een vroege geliefde van Pieter Jelles Troelstra, die een duidelijke link met ons werkgebied had. Hopelijk kunnen we de lezingenserie op een zeker moment in 2021 weer oppakken.

Voor ons blad Ut Eigen Gea werden ook dit jaar artikelen verzameld en voorbereid over Joure en de omliggende dorpen. De abonnees kregen, ondanks de beperkende coronamaatregelen drie nummers door de brievenbus. Dat vergde wat betreft het inpakken en afhalen een wat aangepaste organisatie, die soepel en zonder problemen verliep.

Het opzetten en onderhouden van de website kostte dit jaar aanzienlijk minder vergadertijd. Alleen de consequenties van de privacywet en het nagaan en benaderen van rechthebbenden t.a.v. fotomateriaal kostten ook dit jaar de nodige hoofdbrekens. En hoewel we langzaam maar zeker iets meer helderheid krijgen in deze ingewikkelde materie, blijven er toch nog de nodige vraagtekens.

De werkgroepen Bibliotheek, Documentatie, Facebook, Gilde en Foto/Film hebben de werkzaamheden dit jaar tot een minimum beperkt. Met een uitzondering voor de Fotowerkgroep.

Door een verzoek van de Jouster Jumbowinkel om mee te werken aan een actiealbum met historische foto's, is er hard gewerkt aan het selecteren en beschrijven van zo'n 150 foto's. Tjerk, Dinie en Ruurd

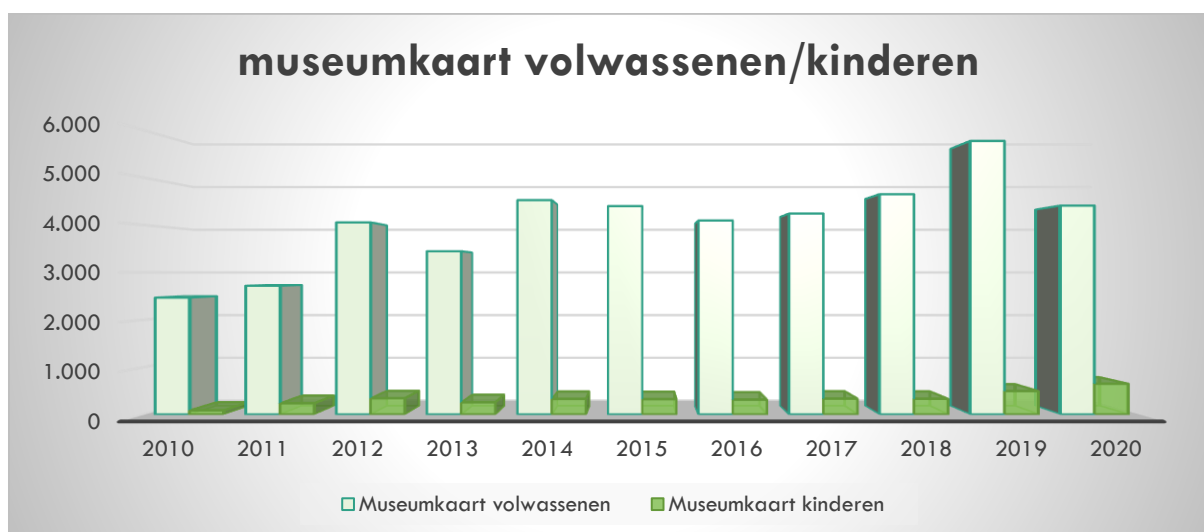
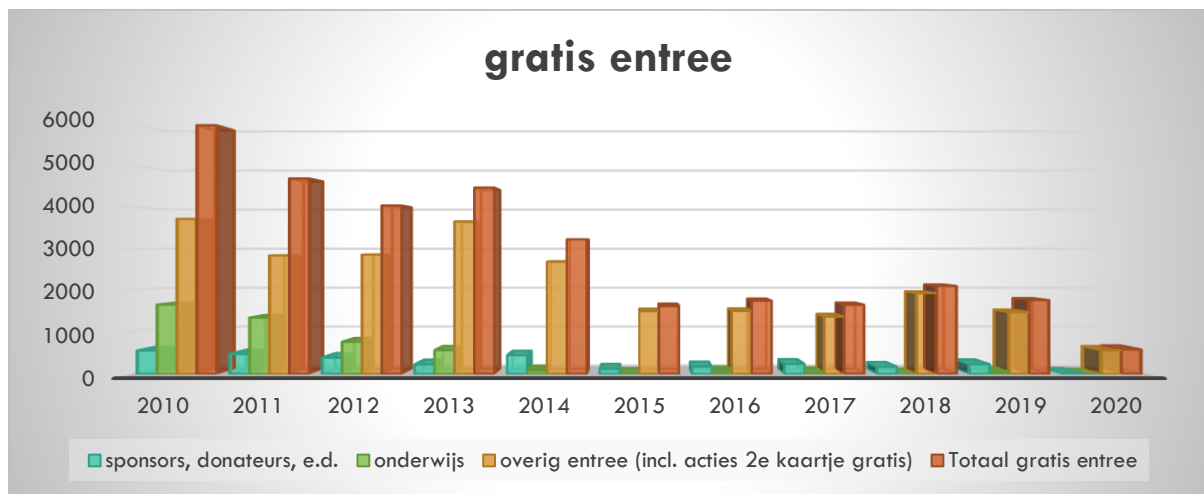
hebben de nodige uren gestoken in het fotomateriaal, terwijl Henk Hoekstra, Ben en Hanneke de teksten hebben verzorgd. De Jumbo-actie start in februari 2021 en ondanks de coronahindernissen zijn we er in geslaagd om het door Theo in juni opgestelde schema keurig binnen de tijd af te werken. Ook konden Tjerk en Hanneke merken, dat meer mensen dit jaar tijd hadden om in de geschiedenis van hun voorouders te duiken. Er waren de nodige vragen over documenten en foto's die om beantwoording vroegen.

Hopelijk kunnen we in 2021 onze activiteiten weer oppakken met de intentie dat we die noeste arbeid niet alleen in stilte verrichten, maar ons werkverband zichtbaar maken voor buitenstaanders via lezingen en de medewerking aan diverse (museum)activiteiten.

Ben de Jong (secretaris)

Bijlage 4 Bezoekers Museum Joure

Betalende bezoekers	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
totaal volwassenen individueel (incl. korting en Museumkaart)	8.709	9.031	10.069	9.255	11.193	9.913	9.663	10.091	9.570	12.561	10.683
totaal kinderen en gezinnen (incl. museumkaart)	2.478	2.416	2.001	1.858	1.502	1.712	1.793	1.623	1.578	1.804	2.092
totaal betalende groepen	3.997	6.716	6.439	6.769	2.978	3.765	3.535	3.094	3.044	4.115	236
totaal schoolgroepen betaald	114	609	219	465	742	1.065	723	1.009	1.251	1.433	798
Gratis entree	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
totaal sponsors, donateurs, e.d.	564	481	395	231	453	124	182	243	173	237	19
totaal onderwijs niet betalend	1.663	1.352	774	574	82	18	62	40	0	52	0
overig gratis entree (incl. acties 2 ^e kaartje gratis)	3.712	2.840	2.860	3.652	2.690	1.506	1.512	1.376	1.936	1.481	570
Totaal betaald bezoek	15.298	18.772	18.728	18.347	16.415	16.455	15.714	15.817	15.443	19.913	13.809
Totaal gratis entree	5.939	4.673	4.029	4.457	3.225	1.631	1.756	1.659	2.109	1.770	589
Totaal bezoek	21.237	23.445	22.757	22.804	19.640	18.103	17.470	17.476	17.552	21.683	14.398

<i>waarvan</i>	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Museumkaart volwassenen	2.467	2.718	4.056	3.447	4.526	4.399	4.096	4.243	4.651	5.775	4.410
Museumkaart kinderen	86	235	341	255	327	322	312	333	329	493	648

Nb. Tot 2018 bood het museum gezinskaarten aan, aantrekkelijk voor ouders met kinderen.

Bijlage 5. Jaarverslag Vlindertuin Lemmer 2020

Middenin Lemmer, tussen de Rondweg, de oude Tramdijk, de Urkerstraat en het fietstunneltje, ligt de Vlindertuin. Een natuurlijke oase in stedelijk gebied. De Vlindertuin is een initiatief van gemeente De Fryske Marren en wordt beheerd door Bezoekerscentrum Mar & Klif in Oudemirdum. De vrijwilligers van de werkgroep Vlindertuin denken mee over het uit te voeren beheer en zorgen voor het onderhoud van de tuin en het monitoren van de flora en fauna.

Onderhoud: De inzet van vrijwilligers voor het onderhouden van de tuin is onmisbaar. Een enthousiaste groep mannen zorgt voor het onderhoud, zoals het vrijhouden van het pad, het beheersen van de begroeiing en het bijhouden van de waterpartijen. Kerst Boersma deed het snoei- en zaagwerk en ook Goasse Hylkema, Popke Popma, Albert Richter en Ytsen Kooistra dragen hun steen bij aan het onderhoud en monitoren in de tuin. Het maaiwerk is sinds juni 2019 uitbesteed aan Bert Jonkman, tevens tuinman van Museum Joure. Het hekkelen van de waterpartijen is verzorgd door Durk van B&K uit Lemmer.

Flora en fauna: De inrichting en het beheer is er op gericht dat wilde inheemse vlinders zich er thuis voelen. Zo is er bijvoorbeeld reliëf aangebracht waardoor er een afwisselend terrein is ontstaan met

Jong en oud samen aan de slag tijdens de Natuurwerkdag in de Vlindertuin

verschillende microklimaten en een grote variatie aan vegetatie. Dit trekt ook andere dieren zoals bijen en hommels aan. Door de aanwezigheid van waterpartijen is het er ook prima vertoeven voor libellen en juffers.

Het is dus geen keurig aangelegd parkje met gemaaide grasveldjes en schelpenpaadjes maar, een avontuurlijke “strúntún” waar van alles te beleven is. Er groeien bijvoorbeeld meer dan honderd verschillende soorten inheemse planten en dat midden in Lemmer!

Bijlage 6. Verslag Gaasterlandse Natuurweek 2020

In de herfstvakantie is de 33^e editie van de Gaasterlandse Natuurweek georganiseerd. De Gaasterlandse Natuurweek is een week vol leuke, groene, sportieve, creatieve en vooral duurzame activiteiten, georganiseerd door een unieke samenwerking van de verschillende natuur gerelateerde organisaties in de regio: Bezoekerscentrum Mar & Klif, It Fryske Gea, Vereniging Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Stichting Gaasterlân Natuerlân en IVN Súdwesthoeke. De week wordt mede mogelijk gemaakt door financiële steun van de Gemeente De Fryske Marren. Het doel is jong en oud te laten genieten van en in de natuur en ervan bewust te maken dat je zorgvuldig met de natuur en je leefomgeving moet omgaan.

Dit jaar was het thema 'De natuur in geuren en kleuren'. De herfst is bij uitstek het seizoen van de geuren en kleuren in de natuur. Op basis van de regelgeving rondom Corona en de prognoses hebben we in september besloten om de Gaasterlandse Natuurweek in 2020 wel door te laten gaan, maar met aangepaste activiteiten en zonder de traditionele aftrap met de Groene Markt in het Rijsterbos en zonder de afsluiting met de Nacht van de Nachtwandeling.

Om toch zoveel mogelijk mensen in de natuur te kunnen laten genieten hebben we er voor gekozen om een aantal activiteiten meerdere malen op een dag in te plannen, met een kleiner aantal deelnemers per tijdslot. Zo konden er op maandagmiddag toch 3x 10 kinderen deelnemen aan de Waterbeestjesmiddag, 15 kinderen aan de

IVN kindermiddag en 2 x 15 mensen meedoen aan de paddenstoelenexcursies.

De Beach Clean Up aan het Oudemirdumer Klif was volgeboekt met 15 deelnemers en de Kabouterdagen trokken veel jonge gezinnen en grootouders met kleinkinderen naar het bos. Er werden in totaal zo'n 100 Kaboutertjes gesignaleerd in bos Elfbergen. Uiteraard werd alles binnen de geldende coronamaatregelen begeleid en georganiseerd.

Daarnaast waren er een aantal online-natuurexcursies, o.a. door het Rysterbosk, waar in totaal 321 mensen van hebben genoten en meerdere online kinderactiviteiten, waaronder een zwerfafvalactiviteit van It Fryske Gea die maar liefst 227 keer bekeken is, en de Boswachterdag van OERRR Natuurmonumenten. Aangezien de Boswachterdag landelijk is ingezet hebben we daar helaas geen aantallen voor de locatie Gaasterland van.

Vijf maatschappelijke stagiairs van CSG Bogerman Sneek en Balk hebben geholpen met het begeleiden van de kinderactiviteiten en met het inschrijven van bezoekers in ons Bezoekerscentrum.

Tijdens de Gaasterlandse Natuurweek zijn alle activiteiten en excursies die op de maandag, dinsdag en woensdag door konden gaan goed bezocht en veelal (over)volgeboekt. Zo'n 300 kinderen en volwassenen hebben meegedaan aan de fysieke activiteiten. En meer dan 550 mensen hebben de alternatieve online excursies en kinderactiviteiten bekeken.

In verband met de verscherping van de coronamaatregelen hebben we de activiteiten in de tweede helft van de week helaas moeten annuleren. Desondanks kijken we toch terug op een – binnen de beperkingen - geslaagde Gaasterlandse Natuurweek.

Mar & Klif is de voortrekker bij de organisatie van de Gaasterlandse Natuurweek. Zo verzorgen wij de coördinatie en de planning, het aanvragen van vergunningen, de publiciteit, het verwerken van aanmeldingen, de financiën, uitvoering van een aantal activiteiten, etc. De uren die daarmee gemoeid waren, vielen niet veel lager uit dan voorgaande jaren. Dat hangt met name samen met het feit dat de steeds wisselende eisen aan de activiteiten ook tot veel regel- en afstemmingswerk leidden. Uiteraard een bewerkelijke klus.

Bijlage 7: Overzicht deelname Groen Doen voorgaande jaren

Schooljaar 2019-2020

	Aantal scholen	Aantal leerlingen	Leskisten	Materiaalpakketten	Op Excursie	(Gast)les op school	Himmeldei	Totaal
Súdwest-Fryslân	51	6.256	140 32 (11)	54 0 (88)	142 18 (156)	30 2 (27)	5 0 (21)	371 52 (303)
De Fryske Marren	33	3.810	61 10 (10)	39 0 (42)	99 0 (48)	84 1 (5)	0 0 (17)	283 11 (122)
Totaal	84	10.066	243	93	259	117	5	717
<i>Totaal incl. annuleringen</i>			<i>(264)</i>	<i>(223)</i>	<i>(463)</i>	<i>(149)</i>	<i>(43)</i>	<i>(1.142)</i>

Aantal | alternatief aanbod door corona

(geannuleerd door Groen Doen i.v.m. corona en sluiting scholen. Annuleringen door scholen zelf zijn hierbij niet opgenomen)

Schooljaar 2018-2019

	Aantal scholen	Aantal leerlingen	Leskisten	Materiaalpakketten	Op Excursie	(Gast)les op school	Himmeldei	Totaal
Súdwest-Fryslân	51	6.325	162	176	320	95	18	771
De Fryske Marren	32	3.775	48	46	141	38	13	286
Totaal	83	10.100	210	222	461	133	31	1.057

Schooljaar 2017-2018

	Aantal scholen	Aantal leerlingen	Uitgeleende leskisten	Excursies en buitenactiviteiten	Overige materialen/activiteiten	Himmeldei
Súdwest-Fryslân	55	6.526	129	321	300	22
De Fryske Marren	34	3.859	63	158	135	29
Totaal	89	10.385	192	479	435	51

Schooljaar 2016-2017

	Aantal scholen	Aantal leerlingen *	Uitgeleende leskisten	Excursies en buitenactiviteiten	Overige materialen/activiteiten	Himmeldei
Súdwest-Fryslân	54	ca. 14.281	128	294	300	19
De Fryske Marren	35	ca. 7.055	58	151	127	19
Totaal	89	21.336	186	445	427	38

*Per abuis is in dit schooljaar een afwijkende telmethode gehanteerd, nl. het aantal leerlingen dat aan een activiteit heeft meegedaan in plaats van het aantal leerlingen op de aangesloten scholen. Omdat veel scholen meerdere activiteiten per groep boeken, zijn hier dus dubbellingen in.

Schooljaar 2015-2016

	Aantal scholen	Aantal leerlingen	Uitgeleende leskisten	Excursies en buitenactiviteiten	Overige materialen/activiteiten	Himmeldei
Súdwest-Fryslân	49	ca. 5.921	111	429	156	26
De Fryske Marren	33	ca. 3.384	58	238	64	22
Totaal	82	9.305	169	667	220	48

Schooljaar 2014-2015

	Aantal scholen	Aantal leerlingen	Uitgeleende leskisten	Excursies en buitenactiviteiten	Overige materialen/activiteiten	Himmeldei
Súdwest-Fryslân	49	ca. 5.672	139	294	145	21 scholen (1250 opgegeven leerlingen)
De Fryske Marren	32	ca. 3.204	54	184	37	23 scholen (1280 opgegeven leerlingen)
Totaal	81	8.876	193	478	182	

Schooljaar 2013-2014

	Aantal scholen	Aantal leerlingen	Uitgeleende leskisten	Excursies en buitenactiviteiten	Overige materialen/activiteiten	Himmeldei
Súdwest-Fryslân	46	5.942	118	223 (ca. 4942 leerlingen)	232	25 scholen (1920 leerlingen)
De Friese Meren	31	3.337	56	124 (ca. 2.885 leerlingen)	56	21 scholen (1929 leerlingen)
Totaal	77	9.279	174	348	288	

Schooljaar 2012-2013

	Aantal scholen	Aantal leerlingen	Uitgeleende leskisten (per week)	Excursies en buitenactiviteiten	Overige materialen/activiteiten	Himmeldei
Súdwest-Fryslân	47	5.874*	199	211	212	28 scholen (1888 kind.)
Gaasterlân-Sleat	10	811	31	32	20	8 (520 kind)
Lemsterland	6	673	41	15	8	6
Skarsterlân	14	1.858	36	55	47	n.v.t
Totaal	77	9.216	127	313	287	

Schooljaar 2011-2012

	Aantal scholen	Aantal leerlingen	Uitgeleende leskisten	Excursies en buitenactiviteiten	Overige materialen / activiteiten
Súdwest-Fryslân	48	6.485		129	222
Gaasterlân-Sleat	10	864		33	36
Lemsterland	6	719		19	4
Skarsterlân	n.v.t.	n.v.t.		n.v.t	n.v.t
Totaal	64	8.068	39		

Toelichting bij overige materialen/activiteiten:

Dit zijn bijvoorbeeld gastlessen op school, levend materiaalpakketten (vlinderpakket, champignons, e.d.), etc.

Bijlage 8. Werkzaamheden t.b.v. VVV Waterland van Friesland

De baliemedewerksters van Mar & Klif worden via een detacheringsovereenkomst voor een groot deel van hun uren ingezet t.b.v. VVV Waterland van Friesland. De meeste uren worden op locatie Mar & Klif gemaakt en hebben ook betrekking op het toeristisch landschap van Gaasterland. De werkzaamheden variëren.

Baliewerkzaamheden

- Ontvangen en adviseren van bezoekers over de toeristische mogelijkheden in Gaasterland en de hele regio Waterland van Friesland, zowel persoonlijk als per mail en telefonisch en alle werkzaamheden die daarbij horen.

Distributie VVV magazine en VVV kranten Waterland van Friesland

- Distributie coördinatie afdeling Gaasterland magazines en persoonlijk contact met ondernemers.

Bedrijfsbezoekjes en contactmomenten

- Bedrijfsbezoekjes VVV leden i.s.m. distributie kranten en magazines.
- Voorjaarskrant, Zomer- of Najaarskrant – Ondernemers langs de route in artikel Fietsen á la Carte bezoeken en voorzien van de WvF kranten.
- Contactmoment ondernemers Gaasterland n.a.v. enquête WvF ondernemers feedback geven op hun ingevulde enquête.

Leden en potentieel

- Signaleren van zaken die met leden te maken hebben.
- Nieuwe leden, bezoeken van leden, contact zoeken met leden bij opzegging, wijzigingen in lidmaatschap.
- Potentiële leden werven en aandragen, ook n.a.v. geschreven krantenartikelen WvF.

Arrangementen ontwikkelen

- Contact met ondernemers.
- Zorgen voor tekst en verwerking.

Artikelen schrijven

- Voor het VVV magazine en de Voorjaar-, Zomer- en Najaarskrant
- Artikel Nationaal landschap in magazine 2020
- Fietsen á la Carte krant voorjaar 2020.
- Fietsen á la Carte krant najaar 2020.
- Input aanleveren voor verhaal lijnen Stromen, Ruimte en Schatjes in Waterland.

Foto's zoeken en regelen

- Fotoshoots t.b.v. krantenartikelen i.s.m. Jan Tijsma.
- Foto's zoeken voor WvF of contacten leggen hierover bij bronnen.

Diverse input

- Evaluatie aanleveren punten tbv print 2020.
- Bijwonen van de periodieke vergaderingen in Joure bij WvF 2020.

Website WvF

- Diverse teksten, tips en foto's aangeleverd.
- Input gevraagd voor Website WvF bij ondernemers.
- Content verzorgen voor Places of interest
- Fotomateriaal geregeld voor de POI
- Diverse routes geïmplementeerd en voorzien van gpx en tekst

Open Data Platform

- Invoeren van routes voor Waterland van Friesland.
- Leden WvF aanvullen in overleg met WvF.

Oren en ogen van regio Gaasterland

- Belangrijke zaken doorspelen/delen met Directeur WvF.
- Ondernemersnetwerk Gaasterland, De Stikke Eigen Haard en WHI aan WvF.
- Klachten, opmerkingen, kansen etc doorgeven.

Pers

- 8 februari LC Binnenland Gaasterland door Paul Straatsma (over Landschapsbiografie ism Jan Tijsma, Japke)
- Maart ANWB Kampioen input artikel Gaasterland Paul Vreuls in opdracht Inge Mink
- April Beleef Balk, glossy bewaarmagazine input aangeleverd. Martine van der Linden NDC mediagroep
- 31 mei Telegraaf artikel Kliffen van Gaasterland
- Juni Blogster Bijzonderplekje.nl persreis Merk Fryslân input over NlzwF
- Juni Toeractief – via Merk Fryslân informatie over wandelroute Gaasterland
- Juni NKC camperclub input geleverd over Gaasterland Bezoek MK Free publicity Blogster Marja
- 29 augustus Radio 5 Zin in weekend Odulphuspad, o.a. bezoek aan Oudemirdumerklif
- December Persreis Wendy online voor Waterland van Friesland met o.a. een bezoek aan de regio

Contactpersoon voor WvF Landschapscursus

- Cursisten via WvF voorzien van informatie omtrent cursus, artikel voor nieuwsbrief WvF en afwikkeling.

Bijlage 9: Sponsors

Museum Joure

- Gemeente De Fryske Marren
- Jacobs Douwe Egberts
- Rabobank Sneek-Zuidwest Friesland
- Spanninga Metaal BV
- Vereniging Vrienden van Museum Joure

Mar & Klif

- Gemeente De Fryske Marren
- Provinsje Fryslân
- Staatsbosbeheer
- It Fryske Gea
- Natuurmonumenten

Groen Doen

- Gemeente Súdwest-Fryslân
- Gemeente De Fryske Marren
- Wetterskip Fryslân

Bijlage 10 Kritische Prestatie Indicatoren

Sinds 2018 werkt de gemeente De Fryske Marren met kritische Prestatie Indicatoren. In deze bijlage lichten wij de wijze waarop wij hier invullen aan gegeven hebben nog kort toe.

Kritische Prestatie Indicatoren Stichting Erfgoed, Natuur en Landschap onderdelen Museum Joure en Bezoekerscentrum Mar en Klif:

- Doel 1: De stichting Erfgoed, Natuur en Landschap zet zich in voor een verantwoord beheer en behoud van de collectie.
- Doel 2: De stichting Erfgoed, Natuur en Landschap biedt een gevarieerd programma voor een divers publiek en streeft ernaar het aantal bezoekers en/of deelnemers minimaal stabiel te houden dan wel te laten groeien.
- Doel 3: De stichting Erfgoed, Natuur en Landschap is een flexibele organisatie die met specialisten en vrijwilligers werkt en daardoor naast een publieke functie ook een maatschappelijke functie vervult.
- Doel 4: De stichting Erfgoed, Natuur en Landschap draagt actief bij aan samenwerking tussen de musea en andere (culturele) partners in de gemeente.

KPI1: De stichting voldoet voor de collectie Joure aan de definitie voor musea zoals geformuleerd door de International Council of Museums en aan de kwaliteitsnormen van het landelijke museumregister. 'Een museum is een permanente instelling, niet gericht op het behalen van winst, toegankelijk voor publiek, die ten dienste staat van de samenleving en haar ontwikkeling. Een museum verwerft, behoudt, onderzoekt, presenteert, documenteert en geeft bekendheid aan de materiële en immateriële getuigenissen van de mens en zijn omgeving, voor doeleinden van studie, educatie en genoegen.' (vertaling 2006).

Zoals in de paragrafen over de collectie Museum Joure is beschreven draagt onze organisatie op verantwoorde wijze zorg voor het behoud, de documentatie en ontsluiting van de collectie en verwerven we zo nu en dan aanvullingen op onze collectie. Daarin zijn we wel terughoudend. Overigens richten wij ons met name op objecten en minder op echt immaterieel erfgoed. We presenteren deze objecten in vaste exposities, tijdelijke exposities en werken graag mee aan het beschikbaar stellen van bruiklenen aan derden.

KPI2: De stichting biedt rondom de geschiedenis van Joure, de ontstaansgeschiedenis en de natuur van het Nationaal Landschap alsmede actuele thema's een gevarieerd programma van presentaties/exposities en (educatieve) activiteiten en volgt de belangstelling en waardering ervan bij het publiek en andere gebruikers.

De hoofdstukken over Museum Joure en Bezoekerscentrum Mar & Klif bieden een overzicht van de activiteiten in de vorm van exposities, presentaties en activiteiten. Uiteraard zijn er in 2020 in verband met Corona minder activiteiten georganiseerd dan andere jaren en zijn er helaas ook minder bezoekers geweest.

KPI3: De stichting werkt met een grote groep vrijwilligers en geeft aandacht aan gerichte ondersteuning en begeleiding van de vrijwilligers.

Met name bij Museum Joure is een grote groep vrijwilligers actief (ca. 150). Als organisatie doen wij ons best om hen goed te begeleiden en ondersteunen, in eerste instantie natuurlijk bij het uitvoeren van hun werkzaamheden. Maar regelmatig ook bij andere ontwikkelingen in hun leven. Met name voor de kwetsbare vrijwilligers zijn de staf en de andere collega vrijwilligers van groot belang voor het behoud van structuur, gezelschap en soms ook voor praktische ondersteuning.

In 2020 vielen onze mogelijkheden om vrijwilligers te begeleiden deels weg door Corona. Tijdens de strengste lockdowns werden de vrijwilligers ook verzocht om niet naar het museum of Mar & Klif te komen. In die periode probeerden wij via mailing, telefoontjes en een thuis bezorgd pakketje toch steun te bieden. Ook stimuleerden we vrijwilligers om elkaar te spreken. Buiten de lockdown periodes om, was er wel vrijwilligerswerk mogelijk, maar wel in beperkte mate. Niet iedere vrijwilliger was in staat of wilde vrijwilligerswerk doen. We hebben onze vrijwilligers gestimuleerd hierin hun eigen afweging te maken. Je hoeft niet naar het museum te komen, maar wie dat graag wil, mocht dat in die periodes wel.

KPI 4: De stichting organiseert als trekker van Programmalijs Grutsk op De Friese Meren minimaal één activiteit op het gebied van het delen van museale kennis, het aanjagen van onderlinge samenwerking en/of kwaliteitsverbetering en ten minste één activiteit waarin musea samen optrekken zoals educatieve productontwikkeling, een recreatieve component of gezamenlijke promotie.

In 2020 zijn deze activiteiten voor een groot gedeelte komen te vervallen, hetgeen wel erg jammer is. De stichting participeert wel in het gezamenlijk museumoverleg met VVV Waterland van Friesland en heeft het initiatief genomen om naast het overleg met de VVV ook weer een contactmoment over inhoudelijke zaken te organiseren.

Kritische Prestatie Indicatoren Stichting Erfgoed, Natuur en Landschap onderdeel NME Centrum Groen Doen

- Doel: De afdeling Groen Doen zet zich in voor het vergroten van het bewustzijn van (basis)schoolkinderen over hoe je op een duurzame manier omgaat met je leefomgeving. Groen Doen organiseert een breed aanbod van activiteiten (eigen en van derden) om dit doel te bereiken.

KPI: In 2020 handhaaft Groen Doen het niveau van het aantal activiteiten en het bereik van de scholen op het niveau van de periode 2017/2018.

Het aanbod van activiteiten is in schooljaar 2019-2020 helaas lager uitgevallen dan voorgaande jaren, omdat de scholen vanwege corona een deel van het jaar gesloten waren en ook excursies ontmoedigd werden..

Bijlage 11 Social Return on Investment (SROI)

De gemeente De Fryske Marren verbindt als voorwaarde voor de subsidie dat 2% van het subsidiebedrag wordt aangewend om mensen met afstand tot de arbeidsmarkt concreet toe te leiden naar werk. Voor de stichting ENL betreft dat € 6.077,-.

Als stichting passen wij al sinds jaar en dag een vorm van social return on investment toe, die deze verplichting overigens ruimschoots overtreft.

- Via een detachering van Empatec zijn twee werknemers werkzaam bij Museum Joure (WSW-regeling, onder aanneming, ('SROI-waarde' € 21.771)
- Jaarlijks volgen meerdere MBO-stagiaires en regelmatig ook een HBO-stagiaire bij de stichting hun stage (in 2020 3 stagiaires, 'SROI-waarde' € 7.500).
- Regelmatig bieden wij vrijwilligers een werkervaringsplaats bij het museum.
- Overigens is het bieden van vrijwilligerswerk niet als specifieke vorm van SROI benoemd door de gemeente, maar wij zijn van mening dat dit toch een waardevol sociaal aspect van onze organisatie is.

Museum Joure

Geelgietersstraat 1-11
Postbus 75
8500 AB Joure
t. (0513) 412283
e. info@museumjoure.nl
i. www.museumjoure.nl

Mar & Klif

De Brink 4
-
8567 JD Oudemirdum
t. (0514) 571777
e. info@marenklif.nl
i. www.marenklif.nl

Groen Doen

De Brink 4
-
8567 JD Oudemirdum
t. (0514) 571777
e. info@marenklif.nl
i. www.marenklif.nl

**MUSEUM
JOURE**

mar & klif
bezoekerscentrum Nationaal Landschap
Zuidwest Fryslân

groen doen